

Heini Lahtinen

**Kansallinen tulorekisterihanke KATRE: Tutkimus
tulorekisterin käyttöönoton onnistumisesta
tilitoimistoissa**

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK, Liiketalous)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Liiketalouden koulutusohjelma, monimuoto

Suuntautumisvaihtoehto: Taloushallinto

Tekijä: Heini Lahtinen

Työn nimi: Kansallinen tulorekisterihanke KATRE: Tutkimus tulorekisterin käyttöönoton onnistumisesta tilitoimistoissa

Ohjaaja: Erkki Kytönen

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 62

Liitteiden lukumäärä: 4

Kansallinen tulorekisteri on tammikuussa 2019 käyttöönotettu digitaalinen järjestelmä, jonka tarkoituksena on vähentää yritysten hallinnollista taakkaa. Tutkimusten mukaan hallinnollista taakkaa aiheutuu eniten työnantajana toimimisesta. Työnantajat, palkanmaksajat antavat vuosittain suuret määrät lain edellyttämiä ilmoituksia. Näitä ilmoituksia vähentämällä myös hallinnollinen taakka pienenee.

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää, kuinka tulorekisterin käyttöönotto onnistui eri kokoisissa tilitoimistoissa ja mitkä tekijät vaikuttivat käyttöönoton onnistumiseen. Haluttiin saada kattava kuva siitä, kuinka suurella osalla tilitoimistoja ongelmia oikeasti esiintyi. Haluttiin myös selvittää, esiintyikö ongelmia enemmän palkkaohjelmissa vai varsinaisessa tulorekisterissä ja sen käytössä.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kerrotaan muista hankkeista, jotka olennaisesti liittyvät kansalliseen tulorekisteriin. Niiden yhteiseksi tekijäksi voi nimetä digitalisaation ja reaaliaikaisuuden. Teoriaosuudessa selvennetään myös, mitä hallinnollinen taakka on sekä kerrotaan varsinaisesta kansallisen tulorekisterin hankkeesta. Hankkeella on oma organisaatio, tehtävät, päävaiheet ja tavoitteet. Empiria esittelee myös hankkeen hyödyt ja riskit sekä kertoo, missä vaiheessa eteneminen on opinnäytetyötä tehtäessä.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin kvantitatiivinen tutkimus, jotta saatiin mahdollisimman yleistävä kuva käyttöönoton onnistumisesta. Sähköinen kysely lähetettiin 3 200 tilitoimistolle, joista noin 500 vastasi kyselyyn.

Tutkimustulosten mukaan valmistautuminen tulorekisterin käyttöönottoon oli onnistunut. Käyttöönotto sen sijaan epäonnistui. Tilitoimiston koko tai tulorekisterin käyttäjän ammattitaito ei vaikuttanut siihen, kuinka käyttöönotto sujui. Palkkaohjelmien arviointi oli kauttaaltaan hyvin positiivista, ja suurin kritiikki kohdistui tulorekisteriin ja sen toimintaan. Tärkein tavoite, hallinnollisen taakan väheneminen, ei toteutunut.

Avainsanat: palkkahallinto, kansallinen tulorekisteri, hallinnollinen taakka, järjestelmä, käyttöönotto

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Business Management

Specialisation: Financial Administration

Author: Heini Lahtinen

Title of thesis: The National Income Register KATRE: Study on the success of the introduction and implementation of the Income Register at accounting firms

Supervisor: Erkki Kytönen

Year: 2019

Number of pages: 62

Number of appendices: 4

The National Income Register was deployed in January 2019. The aim of the register is to reduce administrative burden. By law, employers are required to file certain notifications each year. Administrative burden decreases by reducing the number of these notifications.

The aim of this thesis was to evaluate how successful the introduction and implementation of the Income Register had been. Moreover, the factors with effects on the success of the Income Register are evaluated. The goal was to find out the share of accounting firms that had actually had problems, and whether problems were more common with the payroll software or the actual Income Register and its use.

The theoretical section of the thesis introduces some other projects essentially connected with the National Income Register. Their common denominator is the digitalization of data and real-time data transfer. The thesis also explains the meaning of administrative burden and deals with the actual National Income Register project. The project has its own organization, tasks, main stages, and objectives. The empirical section also presents the benefits and risks of the project, as well as its progress at the time when the thesis was written.

The chosen research method was quantitative. The aim of the study was to provide a general picture of the success of the implementation of the National Income Register. An electronic questionnaire was sent to 3 200 accounting firms, of which 500 answered it.

According to the results, the preparations for the introduction of the Register succeeded, but its implementation failed. The size of the accounting firm or the skills of the Register's user did not have any effect on the success of the implementation. The payroll software of the Register received positive evaluations overall. The main criticism was directed towards the operational functionality of the Register. The main objective, a reduction in administrative burden, was not achieved.

Keywords: payroll administration, National Income Register, administrative burden, software, introduction

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	3
Thesis abstract.....	4
SISÄLTÖ.....	5
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	7
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	8
1 JOHDANTO.....	10
1.1 Opinnäytetyön taustaa.....	11
1.2 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta.....	12
1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rakenne.....	14
2 KOHTI TULOREKISTERIÄ.....	16
2.1 RTE-ohjelma.....	16
2.2 Digitalisaatio ja digikärkihanke.....	18
2.3 ICT-2015 hanke.....	18
2.4 Euroopan komission ohjelma 2005.....	19
2.5 Kansallinen ohjelma Suomessa 2009.....	20
2.6 Case Verohallinto.....	21
2.7 Rakennepoliittinen ohjelma.....	22
2.8 Hallinnollinen taakka.....	22
3 KANSALLINEN TULOREKISTERI KATRE.....	25
3.1 Hankkeen organisaatio.....	25
3.2 Hankkeen vastuut.....	26
3.3 Hankkeen tehtävät lyhyesti.....	27
3.4 Hankkeen päävaiheet.....	27
3.5 Tulorekisterin tavoitteet.....	29
3.6 Konkreettisia hyötyjä.....	31
3.7 Mahdollisia riskejä.....	33
3.8 Tulorekisterin eteneminen.....	35
4 KYSELY TILITOIMISTOILLE TULOREKISTERIN ENSIMMÄISISTÄ KUUKAUSISTA.....	37
4.1 Toimeksianto.....	37

4.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto.....	38
4.3 Kyselytutkimus	41
4.4 Kyselyn tulokset	41
4.5 Johtopäätökset.....	53
5 YHTEENVETO.....	55
LÄHTEET	58
LIITTEET	64

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Hallinnollisen taakan lähtötaso Suomessa.....	24
Kuvio 2. Kansallisen tulorekisterihankkeen alustava organisaatio vaiheessa 2	26
Kuvio 3. Tulorekisterihankkeen aikataulu.....	29
Kuvio 4. Palkanmaksuun liittyvien ilmoitusten määrä ennen tulorekisteriä	30
Kuvio 5. Tulorekisterin ja palkkaohjelmien saamat arvosanojen keskiarvot eri kokoluokissa arvioitaessa niiden toimivuutta	43
Kuvio 6. Tiedon lähteiden saamat arvosanojen keskiarvot, eri kokoluokan tilitoimistoissa, arvioitaessa tiedon saantia ennen tulorekisterin käyttöönottoa	44
Kuvio 7. Palkanlaskentapalvelun nopeutuminen/hidastuminen sekä veloitusten kehitys.....	46
Kuvio 8. Tilitoimiston henkilömäärien jakauma.	48
Kuvio 9. Palkanlaskijoiden ja kirjanpitäjäpalkanlaskijoiden arviot tulorekisterin ja palkkaohjelmien toimivuudesta.	49

Käytetyt termit ja lyhenteet

Iban	International Bank Account Number eli kansainvälinen tilinumero.
ICT	Tieto- ja viestintäteknologia.
Keva	Suomen suurin eläkevakuuttaja, joka hoitaa julkisen sektorin (kunta-alan, valtion, kirkon ja Kelan) henkilöstön eläkkeistä.
KLT-tutkinto	Taloushallintoalan asiantuntijatutkinto henkilöille, joilla riittävä kaupallinen koulutus ja usean vuoden käytännön kokemus.
PHT-tutkinto	Palkkahallinnon tutkinto henkilöille, joilla on korkeakoulutai merkonomitutkinto ja kolmen vuoden palkka- ja/tai henkilöstöhallinnon työkokemus.
Rajapinta	Tarkoittaa ohjelmointirajapintaa, jossa kaksi ohjelmistoa vaihtaa tietoa teknisesti keskenään. Esimerkiksi palkkaohjelmistosta tieto kulkeutuu automaattisesti tulorekisteriin.
SCM-menetelmä	Yritysten hallinnollisen taakan mittaamismenetelmä, joka yleisesti käytössä Euroopan maissa.
SEPA-maksu	Eurooppalaisen tilinsiirtostandardin mukainen tilisiirto, jolla on mahdollista suorittaa kaikki euromääräiset maksut yhtenäisellä euromaksualueella. Tilinumero annetaan aina kansainvälisessä IBAN-tilinumeromuodossa.
SEPA	Single euro payments area eli yhtenäinen euromaksualue. Sepa-alueen sisällä tehtävät maksut eivät eroa kotimaisista maksuista.
Transaktio	Tapahtuma, jossa hyödykkeen omistusoikeudet siirtyvät ja vastuut vaihtuvat.

Työnantajavelvoitteet Työnantajan velvollisuuksia, jotka eivät ole vapaaehtoisia vaan lain määrittämiä.

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee tulorekisteriä ja sen käyttöönottoa. Asia on tuore, ja tulorekisteri on ottanut ensi askeliaan tätä opinnäytetyötä tehtäessä. Tulorekisterin ykkösvaiheeseen valmistautuminen on ohi, ja tulorekisteri on otettu käyttöön. Tulorekisteri ei ole kuitenkaan täysin erillinen ja oma hankkeensa, vaan siihen on vaikuttanut moni asia, ja se tulee vaikuttamaan moneen asiaan.

Valtion pyrkimys on aikaansaada pitkälle digitalisoitu tietoyhteiskunta. Pyrkimyksen toteuttamiseksi on ryhdytty luomaan järjestelmää, jonka tarkoitus on helpottaa niin kansalaisten kuin yritystenkin digitaalista asiointia: kaikki tieto samassa paikassa, reaaliaikaisesti ja ennen kaikkea helposti ja aikaa viemättä. Tavoitteena on ajan ja rahan säästö sekä palvelutason nosto. Yksi tällaisista järjestelmistä on tammi-kuussa 2019 käyttöön otettu kansallinen tulorekisteri, lyhyeltä nimeltään KATRE. Yksityishenkilöille tulorekisterillä ei heti alussa ole merkitystä, ja monikaan ei varmasti täysin edes tiedä mikä tulorekisteri on. Lyhykäisimmin tulorekisteriä voidaan kuvailla digitaaliseksi järjestelmäksi, johon palkan maksajat ilmoittavat kaikki lain edellyttämät maksutietonsa.

Digitalisaatio, sähköistyminen, tekoäly ja automatisointi ovat yleisestikin tämän päivän puheenaiheita. Voidaan yleisesti sanoa, että alasta riippumatta kehitys on ollut vauhdikasta eikä loppua näy. Yleisessä keskustelussa koko digitalisaatiolle on maalailtu välillä hyvinkin pelottavaa kuvaa etenkin työntekijän kannalta: työpaikkojen häviäminen, työelämän suuret muutokset. Kannattaa kuitenkin historiaa muistellen luottaa siihen, että ihminen on sopeutuvainen ja järjestelmät ovat muokattavissa.

Tulorekisteriä voi ehdottomasti kuvailla yhdeksi laajimmista toiminnanohjausjärjestelmistä. Kuinka toimiva siitä järjestelmästä tulee, sen näyttää aika. On jokseenkin realistista ajatella, että säästöt eivät heti toteudu toivotusti. Mahdollista on, että haettua ajansäästöä ei kenties heti saavutetakaan eikä helppokäyttöisyys heti alussa toteudu. Vuonna 2004 tehdyssä tutkimuksessa toiminnanohjausjärjestelmistä mm. todettiin, että uudet tietojärjestelmät eivät olleet yrityksissä tuoneetkaan toivottuja säästöjä (Tiirikainen 2010, 77). Tulorekisterinkään suhteen ei ole vaikea oletuksellisesti yhtyä Tiirikaisen havaintoon ERP-järjestelmistä, työt lisääntyvät eikä päinvastoin (mts. 78). Jokainen työelämässä ollut tietää, että uudistukset aiheuttavat

aina alussa muutosvastarintaa, niistä aiheutuu lisäkustannuksia ja usein myös jonkin asteisia ongelmia, ennen kuin ne alkavat hyödyntää työyhteisöä ja yritystä.

Toiminnanohjausjärjestelmä on toimiessaan käyttäjilleen korvaamaton apu ja kun sen käyttöön on totuttu ja alkuvaikeudet ohitettu, siitä tuskin halutaan eroon. Eikä tämän päivän maailmassa ole edes realistista ajatella, että sama vanha järjestelmä toimisi ”maailman tappiin asti”. Digitalisaatio etenee, automaattisuus kasvaa alalla kuin alalla, ja globaalisen maailman vaatimuksia ei voi ohittaa. Välinpitämättömyys digitalisaatiota ja automaatiota kohtaan ei ainakaan edesauta yrityksen menestymistä. Välinpitämättömyydellä on mitä todennäköisimmin laajat vaikutukset kansantalouteemme saakka.

1.1 Opinnäytetyön taustaa

Yhteiskunta pysyy pystyssä liiketoimintaympäristöjen avulla. Hyvä liiketoimintaympäristö edesauttaa liiketoiminnan tuloksellisuutta, joka puolestaan luo edellytyksiä hyvälle elintasolle. Kaikessa liiketoiminnassa on kuitenkin kyse kilpailusta ja kilpailukyvykkyydestä. Mitä parempi kilpailukyky yrityksillä on sen paremmin ne tuottavat hyötyä omistajilleen, sidosryhmilleen ja koko yhteiskunnalle.

Taloushallinto on yrityksen toiminnalle tärkeä osa-alue. Se pitää sisällään niin kirjanpitoa kuin palkanlaskentaa. Taloushallinnolla tuotetaan tietoa yritysten päättäjille, jotta he kykenevät suunnittelemaan yrityksen toimintaa, rahoitusta ja investointeja kohti tuloksellista tulevaisuutta. Myös yrityksen sidosryhmät hyötyvät taloushallinnosta. Jotta taloushallinto olisi toimivaa nyt ja jatkossakin, sen tulee pysyä muutoksen mukana. Sähköisten palveluiden voimakas kehittyminen on saanut aikaan sen, että taloushallinto on alkanut enenevässä määrin digitalisoitua. Yksi näkyvä, ja ainakin tuorein esimerkki tästä, on Kansallinen tulorekisteri KATRE, joka aiheutti valtavasti keskustelua jo ennen käyttöönottoa. Keskustelu taloushallinnon ammattilaisten kesken vain kasvoi, kun järjestelmän otettiin käyttöön tammikuussa 2019.

Tulorekisterin päätavoite on vähentää yritysten hallinnollista taakkaa ja tehdä viranomaisten toiminnasta tehokkaampaa ja laadukkaampaa (Talpa [2.5.2019]). Käyttönoton tapahduttua palkkahallinnon ammattilaisten keskuudesta kantautuneet

kommentit kertoivat kuitenkin, että hallinnollinen taakka ei ollut helpottunut, pikemminkin päinvastoin.

Tilitoimistoharjoittelussa opiskelija ymmärsi mitä ”katre-kiukku” tarkoitti. Palkanlaskijoiden pelko siitä, ettei kaikki mene kuin Strömsössä, alkoi toden teolla näyttäytyä ensimmäisiä palkkoja tulorekisteriin ilmoitettaessa. ”Jippii, läpi meni” -huudot eivät alussa olleet kovinkaan yleisiä, mutta sitäkin odotetumpia. Suuri osa päivästä kului ongelmia ratkoessa, samaa ilmoitusta toistaessa ja neuvoja tiedustellessa. Eikä palkanlaskijan tuskaa helpottanut se, että ongelmat olivat samoja myös kollegoilla.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Tulorekisteristä on tehty aikaisemmin runsaasti tutkimuksia, joilla on selvitetty sen käyttöönoton mahdollisuuksia ja tähdätty hankkeen asettamiseen. Käyttöönottoa ja tulorekisterin toimintaa sitä vastoin on tutkittu vasta hyvin vähän, eihän tulorekisteri ole ollut vielä kauaa käytössä. Aiheesta on tehty joitakin opinnäytetöitä, jotka käsittelevät suurimmaksi osaksi tulorekisterin vaikutuksia ja tulevia muutoksia palkanlaskentaan. Näin siksi, että ko. opinnäytetyöt on tehty pääsääntöisesti ennen tulorekisterin käyttöönottoa.

Tulorekisterin vaikutuksia on pohdittu mm. Lehtosen (2019) opinnäytetyössä Tulorekisteri - Muutokset tilitoimiston palkkahallinnossa. Siinä opinnäytetyön tuotoksena valmistui opas palkanlaskijoille. Lehtonen selvitti nimenomaan tulorekisterin tuomia muutoksia ja kuinka ne toteutetaan käytännössä.

Käyttöönoton jälkeen tehty opinnäytetyö, Tulorekisteri ja sen käyttöönoton vaikutukset palkanlaskentaan (Yliaho 2019), tehtiin laadullisena kyselytutkimuksena. Yliaho selvitti tutkimuksessaan yhden yrityksen palkanlaskijoiden tuntemuksia ja kokemuksia tulorekisterin käyttöönotosta. Haastateltavat olisivat kaivanneet hieman tarkempia ohjeistuksia testatessaan tulorekisterin toimivuutta omissa järjestelmissään. Yksi haastateltavista kertoi, että käyttöoikeuksien kanssa oli ongelmia ja toinen haastateltava mainitsi tulorekisterin vastausaikojen olleen testausaikana todella pitkiä. Käyttöönotossa oli aluksi ongelmaa, mutta kokonaisuutena haastateltavat olivat

kohtuullisen tyytyväisiä tulorekisteriin. Tekninen rajapinta ei heillä ehtinyt käyttöönoton alkuun, mutta ilmoitukset onnistuivat latauspalvelun avulla. Verohallinnon palvelua käyttöönoton aikana moitittiin ja asiakaspalvelijoiden asiantuntijuus ei ollut odotetulla tasolla. Yliahon mielestä käyttöönotto sujui kuitenkin paremmin kuin odotettiin. (Yliahon 2019, 46–47.) Haastatteluissa nousi esiin kasvanut stressi ja työmäärä sekä tulorekisterin toteutus liian tiukalla aikataululla. Palkkaennakoiden tilanne ja ilmoittamisen tiukka aikataulu mietityttivät. (Mts. 49.)

Heikinmaa (2018) toteutti laadullisen haastattelututkimuksen ennen tulorekisterin käyttöönottoa. Hän toteaa työssään (s. 30), että

Työhön on mahdollista toteuttaa jatkotutkimus sen jälkeen, kun tulorekisteri on otettu käyttöön. Tähän tarvittaisiin selvitystä siitä, miten tulorekisterin käyttöönotto on onnistunut ja miten sen käyttäjät ovat kokeneet tulorekisterin käytön, hyvänä vai huonona uudistuksena. Lisäksi olisi mahdollista tutkia, ovatko kaikki käytännöt toteutuneet niin kuin etukäteen suunniteltiin.

Nyt toteutettu tutkimus vastaa juuri näihin kysymyksiin, kuten myöhemmin tutkimuksen toteuttaminen -osiossa havaitaan.

Eri organisaatioilla on ollut omia tutkimuksia tulorekisteristä ja oletettavasti sellaisia on tekeillä tämänkin opinnäytetyön aikana. Taloushallintoliitto (2019a) toteutti tulorekisterin käyttöönoton jälkeen tutkimuksen, jossa se kartoitti esiin tulleita ongelmia. Verohallinto on lähestynyt tulorekisterin käyttäjiä mm. Facebookin kautta lähetetyllä kyselyllä ja myöhemmin esitellystä aikataulumuutoksesta päätellen myös käyttänyt tutkimustensa tuloksia hyväkseen. Verohallinnolla on päävastuu käytännön toteutuksesta, joka on yhä kesken. On hyvin todennäköistä ja odotettua, että tulorekisteriä tutkitaan vielä usealta eri kantilta ja usean eri tutkijan toimesta. Opinnäytetöissä on myös tutkittu käyttöönoton onnistumista ja vaikutuksia kuten Sipisen (2019) opinnäytetyössä Tulorekisterin aiheuttamat muutokset tilitoimistotyöskentelyssä. Sipinen oli jakanut laadullisena tutkimuksena tekemänsä kysymykset neljään aiheeseen: taustat, valmistautuminen, käyttäminen ja kehittäminen. Näitä samoja aiheita on tutkittu myös tässä tutkimuksessa, mutta tutkimusmenetelmä on ollut eri ja otantaltaan laajempi.

1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rakenne

Lopullinen päätös tämän opinnäytetyön aiheesta syntyi Taloushallintoliiton (2019b) julkaiseman artikkelin innoittamana. Taloushallintoliitto totesi, että ”kenelläkään ei ole selkeää kokonaiskuvaa tulorekisterin tilanteesta”. Opinnäytetyön päätavoite olikin muodostaa kokonaiskuva tilanteesta, käyttöönoton onnistumisesta.

Opinnäytetyön tarkoitus ei ollut etsiä yksittäisiä virheitä ja ongelmia, vaan keskittyä nimenomaan kokonaisuuden hahmottamiseen. Tarkoituksena oli muodostaa kaivatua kuvaa tulorekisterin ongelmien laajuudesta ja yleisyydestä sekä siitä, ovatko ongelmat riippuvaisia käyttäjäryityksen koosta tai siitä kuka järjestelmää käyttää. Olenaista oli myös selvittää, onko ongelmia esiintynyt enemmän tulorekisterijärjestelmässä vai palkkaohjelmistojen toimivuudessa sekä verrata syntyneitä kokemuksia tulorekisterille asetettuihin tavoitteisiin. Etenkin yritysmaailmaa kiinnostaa se, kuinka hallinnollisen taakan vähenemisen kävi: missä mennään työmäärän ja kustannusten kanssa.

Tässä opinnäytetyössä keskityttiin täysin työnantajaa koskevaan hallinnolliseen taakkaan ja nimenomaan palkkahallintoon liittyviin velvoitteisiin tilitoimiston näkökulmasta. Opinnäytetyössä ei oteta sen tarkemmin kantaa esimerkiksi kirjanpidon tai vaikkapa ulkomaanviennin säädöksiin, joista aiheutuu myös hallinnollista taakkaa.

Opinnäytetyön tuloksena on mahdollista löytää yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia ongelmien esiintymisen suhteen. Käyttäjäryitysten kokoja, käyttäjiä ja lähtökohtia verrataan keskenään, jolloin voidaan todeta ovatko ongelmat yleisiä riippumatta eri olosuhteista. Saadaan myös tuntumaa siihen, mikä työmäärä on ollut ja miten kustannusten on käynyt. Tutkimustulosten johtopäätösten kautta kyetään pohtimaan tulorekisterin tulevaisuutta ja antamaan kehitysehdotuksia tai ainakin löytämään seikkoja, joihin jatkossa on kiinnitettävä huomiota, kun tulorekisteri entisestään laajenee.

Merkittävintä on saada opinnäytetyön avulla tuntemukset todeksi. Tulorekisteri on herättänyt paljon keskustelua, jonka katsotaan edustavan kaikkia tulorekisterin käyttäjiä. Opinnäytetyöllä on mahdollista joko tukea yleistä käsitystä tulorekisteristä tai oikaista vääriä yleistyksiä.

Opinnäytetyö koostuu viidestä luvusta. Tässä ensimmäisessä johdantoluvussa kerrotaan hieman niistä syistä, jotka ovat innostaneet tutkimuksen tekoon sekä valottaa tutkimuksen taustoja. Siinä kerrotaan myös muista tutkimuksista, joita tulorekisteriä on aikaisemmin tehty.

Luku kaksi on opinnäytetyön viitekehys, jossa tuodaan esille vuosia edennyttä kehitystä kohti tulorekisteriä. Viitekehys osoittaa kuinka tulorekisterin käyttöönottoon on vaikuttanut myös moni muu hanke. Opinnäytetyön edetessä, tekijälle selvisi pitkä, yli kymmenvuotinen polku, joka lopulta on johtanut tulorekisterin käyttöönottoon. Tulorekisterin käyttöönottoa ja siihen valmistautumista tutkitaan tilitoimistojen näkökannalta. Onko valmistautuminen tulorekisterin käyttöönottoon ollut riittävää? Onko tietoa saatu riittävästi? Miten käyttöönotossa ja alun käytössä on onnistuttu? Mitkä ovat tuntemukset tulorekisteristä ja palkkaohjelmista tulorekisteriä käytettäessä?

Luvussa kolme kuvataan hanketta, sen vastuita ja tehtäviä. Luku selvittää tulorekisterin tavoitteita, ja käy läpi sen mahdollisia hyötyjä ja riskejä sekä tutustuttaa lukijan hankkeen etenemiseen.

Opinnäytetyön toteutusta käsitellään luvussa neljä, jossa kerrotaan opinnäytetyön toimeksiantajasta ja perustellaan tutkimustyyppin valintaa. Kappaleessa kuvataan opinnäytetyön kulku ja esitellään opinnäytetyön tulokset. Tutkimuskyselyssä saatiin avoimia kommentteja, joissa vastaajilla oli mahdollisuus antaa palautetta tulorekisteristä ja tuoda esiin parannusehdotuksia. Muutos- ja kehitysehdotukset on koottu luettelon omaisesti luvun loppupuolelle, ennen johtopäätöksiä. Näin siksi, että lukijan on helppo hahmottaa, mitkä asiat kyselyn avoimissa kommentteissa korostuivat ja millä osa-alueilla vastaajat kokivat eniten tarvetta kehittämiseen. Viimeinen viides luku vetää yhteen koko opinnäytetyön.

2 KOHTI TULOREKISTERIÄ

Kansallinen tulorekisteri ei ole irtonainen yksittäinen järjestelmä, joka luotiin palkanlaskennan avuksi vaan se on jatkumoa useista hankkeista, jotka kaikki tähtäävät samaan lopputulokseen: lyhyesti sanottuna siirtämään tietoa yksinkertaisella järjestelmällä yhteiskunnan eri yksiköiden välillä nopeasti, luotettavasti, varmasti ja ennen kaikkea reaaliaikaisesti.

Tässä opinnäytetyön viitekehyksessä esitellään tulorekisterin syntyyn voimakkaimmin vaikuttaneita 2000-luvun hankkeita. Niiden avulla lukijan on helpompi ymmärtää kansallisen tulorekisterin syntymiseen vaikuttaneita syitä. Hankkeiden jälkeen pu-reudutaan hallinnolliseen taakkaan, jonka pienentämiseen tulorekisteri hanke tähtää.

Jos kaikki ei mennytkään alun käyttöönotossa aivan toivotusti, viitekehys luo kuvaa siitä, kuinka mittava hanke tulorekisteri on. Viitekehys luo toivottavasti myös hieman ymmärrystä alun vaikeuksille ja selventää tavoitteita, ja luo uskoa tulevaisuuteen tulorekisterin suhteen.

2.1 RTE-ohjelma

Real time economy -ohjelma, RTE, tarkoittaa reaaliaikaisen talouden ohjelmaa, joka koostuu toisiinsa tiiviisti kuuluvista vaiheista (liite 1). RTE-ohjelma käynnistettiin Suomessa vuonna 2006 (Kotipelto 2011). Nimensä veroisesti se tähtää saamaan kaikki eri organisaatioiden välillä tapahtuvat transaktiot digitaalisiksi ja reaaliaikaisiksi (What is real time economy [15.5.2019]). Vielä yksinkertaisemmin reaaliaikaisuutta kuvaa Verohallinnon Johanna Kotipelto (2011, 3): Raha + tieto = reaaliaikaisuus.

RTE-ohjelma lähti tavoittelemaan parempaa järjestelmää, kuin mitä lineaarinen järjestelmä on. Linearisessa järjestelmässä tehtävät seuraavat toisiaan. Reaaliaikaisessa prosessissa sitä vastoin kaikki tapahtuu tässä ja juuri nyt, samaan aikaan. Kaikki on digitaalista ja automatisoitua. Kun tieto syötetään yhteen paikkaan, se siir-

tyy samalla kaikille tiedon tarvitsijoille. Tämä säästää kustannuksia, vähentää paperin kulutusta ja helpottaa tiedonkeruuta. (What is real time economy [15.5.2019].) Tästä voidaan päätellä, että RTE-ohjelma nopeuttaa transaktioita. Yhdellä napin painalluksella tavoitetaan se, minkä tekemiseen on aikaisemmin vaadittu useita eri vaiheita.

Reaaliaikaisuus palvelee organisaatioiden ohella myös yksilöitä. Ajatellaanpa tilannetta, että ostamme pankkikortillamme ostoksen. Haluamme toki, että summa katoaa samalla myös tililtämme. Entäpä jos ja kun viive onkin vaikka kolme päivää. Onko mahdollista, että ylitämme tilimme noiden kahden päivän aikana? Yhtä varmasti organisaatiot haluavat, että talouteen vaikuttavat tapahtumat ovat havaittavissa välittömästi. Organisaatioiden välisellä rahaliikenteellä on suora ja välitön vaikutus niiden talouden kehitykseen ja organisaatioiden kykyyn toimia.

Suomen RTE-hanke on välitöntä seuraamusta Euroopan Komission, Euroopan Keskuspankin ja eurooppalaisten pankkien aloittamasta hankkeesta, jolla saatiin aikaiseksi SEPA eli Single Euro Payments Area: yhtenäinen euromaksualue. Se tarkoitti lainsäädännön ja teknisten järjestelmien yhdenmukaistamista, jotta maksutapahtumat valtioiden rajojen yli sähköisesti mahdollistuivat. Yhtenäinen tilisiirtojärjestelmä, SEPA-maksu, helpottaa kaupankäyntiä Euroalueen sisällä. (Eurosystem 2006.)

SEPA-tilisiirto nopeutti kaupankäyntiä Euroalueella, mutta se ei vielä kattanut joustavaa reaaliaikaista tiedonsiirtoa ja oli kömpelö siihen nähden, mitä RTE-hankkeella lähdettiin tavoittelemaan. Value chain eli arvoketju tarkoittaa tuotteen tai palvelun koko kulkureittiä alusta loppuun saakka. Lahti (2009) tuo artikkelissaan esiin RTE-hankkeen esittelyn, jossa hankkeen tavoitteeksi kerrottiin koko arvoketjun sähköistäminen ja yhdenmukaistaminen Euroalueella. Se auttaa suomalaisia yrityksiä ja ne kykenevät kilpailemaan entistä tehokkaammin maailmanlaajuisesti. RTE-hankkeessa arvoketjuksi määriteltiin tilaus-lasku-kirjanpito-sidosryhmäraportointi-kokonaisuus (mp.). Mitä yhtenäisempi tämä arvoketju on sen paremmin se edesauttaa yrityksiä liiketoiminnassaan. Suomi on talousalueena pieni, ja useiden yritysten olemassaolon edellytys on sujuva globaali kaupankäynti.

Fully integrated accounting -hanke on osa RTE-hanketta. Helinin (2009) mukaan FIA I ja FIA II -hankkeet pyrkivät kehittämään nimenomaan taloushallinnon sähköistämistä ja automaatiota. Hankkeessa mukana ollut Johtaja Poteri toteaa Helinin artikkelissa, että erikokoisten yritysten toimintatavat ovat hyvin vaihtelevia ja hanke pyrkikin yhdenmukaistamaan niitä. Tilitoimistoissa rutiinistöiden määrä vähenee ja aikaa vapautuu vaativimmille asiantuntijatoille. FIA-hankkeen aikana luotiin yhteinen raportointikoodisto, jonka avulla sähköinen tilinpäätös tuli mahdolliseksi ts. koodiston avulla aikaansaatiin sellainen tietotaso, jotta sähköinen ilmoittaminen lakisääteisesti mahdollistui.

2.2 Digitalisaatio ja digikärkihanke

Digitalisoituva maailma oli vielä viime vuosisadalla osittain kaukana tulevaisuudessa ja tietotekniikan rynnistystä vasta odoteltiin. Koiranen, Räsänen ja Södergård (2016) sijoittavat digitalisaation lähtöviivat Suomessa 1980-luvulle. Tuon ajan nuoriso kyllä muistaa kuinka matkapuhelimet alkoivat rynnistää markkinoille ja kouluissa otettiin ensiaskeleita tietotekniikkaan. 90-luvulla matkapuhelin oli jo 10 prosentilla kotitalouksia ja ne lisääntyivät 60–70 prosentin vuosivauhdilla (mp.). Internet seurasi perässä ja vuonna 2016 88 prosenttia 16–89-vuotiaista suomalaisista ilmoitti käyttäneensä internetiä (SVT 2017). Tämä kertoo digitalisaatioprosessin huihasta etenemisvauhdista. Vaikka eteneminen on ollut nopeaa, se on kuitenkin ollut Koirasen, ym. mukaan epätasaista. Mediasektori on digitalisaation edelläkävijä, kun taas erilaiset asiakasrekisterit ja tietojärjestelmät ovat käytöltään vasta tiensä alussa (mp.).

2.3 ICT-2015-hanke

RTE-hanke ei yksinään riittänyt edesauttamaan Suomea kohti kaivattua digiloikkaa, vaan elinkeinoministeri asetti vuonna 2013 nk. ICT 2015 -työryhmän. Se sai tehtäväkseen tutkia mahdollisuuksia nostaa digitalisuus uudelle tasolle ja nimenomaan niin, että toteutettavat digitalisointi toimenpiteet tukevat talousmaailmaa ja yritysten kasvua Suomessa. Ryhmä koki Suomen sijoittuvan keskitasoisesti miettiessään

mahdollisuuksia digitalisoitumisen eteenpäin viemiseksi. Vaikka yhteiskuntamme toimii hyvin, on tietotekniikan hyväksikäyttö vielä tehotonta, eikä edistä yritysten kasvua ja tuottavuutta. (ICT2015 2013, 5.) Digitalisoitumisen tie on eittämättä pitkä jo siitä syystä, että tekniikka etenee huimaa vauhtia, ja tänään uusi on jo huomenna vanha. Varmastikin juuri siitä syystä ICT2015-työryhmän hanke tähtää vuoteen 2023 saakka (Tiedote 2015). Ajankohta tuntuu olevan kaukana tulevaisuudessa, mutta täytyy muistaa, että tämän kaltaisissa hankkeissa mikään ei ole pysyvää. Hankkeita päivitetään jatkuvasti ja muuttuvat tilanteet tuovat niihin aina uusia vivahdeita. Digitalisaatio tähtää myös kauas tulevaisuuteen ja siitä syystä hankkeetkaan eivät voi olla lyhyen ajankohdan pieniä ponnistuksia,

ICT 2015 -työryhmä vertasi Suomen hajallaan olevaa tietojärjestelmärakennetta Viron yhtenäisempään järjestelmään (liite 2). Siinä useat aiemmin erillään ja päällekkäin tehdyt toimenpiteet suoritetaan entistä tehokkaammin, yhdessä yhtenäisessä järjestelmässä (ICT 2015 2013, 30). ICT 2015 -työryhmä aloitti vaativat projektit, jotka suuntasivat kohti automatisoitua taloushallintoa ja kansallista tulorekisteriä. Rannila esittää projektit ICT 2015 -raportissaan (s. 33–34):

- Siirtyminen reaaliaikaiseen palkkaraportointiin.
- Verohallinnon valmiuksien ja lainsäädännön muuttaminen, jotta reaaliaikainen palkkaraportointi on mahdollinen.
- Keskitetyn ansiorekisterin suunnittelu.
- Palkansaajien itsensä työllistämistä tukevan palvelun aikaansaaminen.
- Rajapinnan muodostaminen ALV. ja tilinpäätöstiedoille.
- Lainsäädäntömuutokset pk-yritysten kirjanpidon automatisoimiseksi.

2.4 Euroopan komission ohjelma 2005

Euroopan komissio käynnisti vuonna 2005 ohjelman, jonka tavoite oli kehittää alueella toimivien yritysten liiketoimintaympäristöä. Euroopan komissio toi hyvin selkeästi tiettäväksi sen, että kehitystyö vaati Euroopan Unionin ja jäsenvaltioiden tiivistä yhteistyötä tavoitteen toteuttamiseksi ja 2007 hyväksytyssä toimintaohjelmassa julkaistiin selkeät tavoitteet: EU:n alueella toimivien yritysten hallinnollista taakkaa tuli

vähentää 25 prosenttia vuoteen 2012 mennessä. Näin siksi, että alentuneilla kustannuksilla talouden elpyminen mahdollistuisi ja yritysten kilpailukyky paranisi. (Ehdotus 2008, 2.) Hallinnollisen taakan alentamiseksi komissio näki tarpeelliseksi uudistaa yhtiöoikeuden alaan kuluvia tietojen anto velvoitteita, joilla ei ole tietojen käyttäjille merkittävää lisäarvoa (Ehdotus, 3). Kangasharju ja Rauhanen (2008, 14) muistuttavat, että hallinnollisen taakan väheneminen vähentää työtä myös julkisella sektorilla. Sen myötä verotus alenee ja se vaikuttaa sekä yritysten että ihmisten toimeentuloon (mp.). Tästä voidaan päätellä, että hallinnollisen taakan vähentämiselle tuskin on vastustusta, vaan tavoitteen asettaminen tyydyttää niin julkishallintoa, yrityksiä kuin yksityishenkilöitäkin. Kaikki osapuolet odottavat lähes malttamattomina, että positiiviset vaikutukset alkavat näkyä.

2.5 Kansallinen ohjelma Suomessa 2009

Suomessa käynnistettiin vuonna 2009 hanke, jota edelsi Kauppa- ja teollisuusministeriön, vuonna 2004 käynnistämä Sävy (2007, 3). Se oli hanke, jolla pyrittiin selvittämään lainsäädännön vaikutuksia yrityksille. Säädösympäristöä parantamalla ja lakeja selkeyttämällä kansalaisten hyvinvointi paranisi ja yrityksistä tulisi ministerien Pekkarinen ja Cronberg (mp.) mukaan kilpailukykyisempiä.

Sävy-hanke tilasi 2007 Valtion taloudelliselta tutkimuskeskukselta VATTilta selvityksen yritysten hallinnollisesta taakasta (Sävy 2007, 10). Sen avulla haettiin yrityksiä eniten kuormittavien säädösten alueet.

Hallinnollisen taakan selvityksen jälkeen, Suomen hallitus aloitti vuonna 2009 kansallisen ohjelman, jolla hallinnollista taakkaa oli määrä vähentää komission ohjeistamat 25 prosenttia vuodesta 2006 vuoden 2012 loppuun mennessä (Honkatukia & Rauhanen 2011, 2). Ohjelmaan määriteltiin kahdeksan painopistealaa, joiden kustannuksia tuli vähentää. Painopistealat olivat verotus, tilastointi, maataloustukiin liittyvät menettelyt, elintarviketurvallisuus ja laatu, työnantajana toimimisen tiedonantovelvoitteet, taloushallinnon raportointia koskeva lainsäädäntö, ympäristölupamenettelyt sekä julkiset hankinnat (mp.). Näiden kaikkien painopistealojen kustannusvähennystä tuli pohtia nimenomaan sähköisen asioinnin kehittämiseksi.

2.6 Case Verohallinto

Noin viisi miljoonaa suomalaista on henkilöverotuksen piirissä ja ennen vuotta 2009 he kaikki saivat tyhjän veroilmoituslomakkeen, jonka he täyttivät ja palauttivat vero toimistoon (Vero 2009, 25). Verottaja tallensi tiedot ja tutki kaikki viisi miljoonaa vero ilmoitusta. Aikaa kului, kunnes verotuspäätös kolahti postilaatikosta. Jotta tästä menettelystä saatiin tehokkaampi, Verohallinto käynnisti Case Verohallinnon, jonka tarkoitus oli helpottaa niin asiakkaan kuin verohallinnonkin työtä (ICT2015 2013, 72).

Case Verohallinto aloitettiin 2007 vuoden toukokuussa. Se seurasi aiemmin aikaansaattua Verokortti Verkossa -palvelua, jonka avulla verokortin sai itse tulostettua verkosta. Case Verohallinnon tavoitteena oli verotuksen siirtäminen täysin sähköiseksi siten, että tallennusvaihe poistuu, paperi-ilmoituksia ei ole ja kaikki tieto on saatavilla sähköisesti. Vuonna 2009 Verohallinto ilmoitti, että kaikki 5 miljoonaa asiakasta olivat saaneet esitetytyn veroilmoituksen. Heistä 70 prosentilla veroilmoitusta ei tarvinnut korjata, 30 sadasta teki korjauksia tai lisäyksiä ja heistä noin 272 000 palautti muutokset sähköisesti. (Vero 2009.) Verokortti verkossa-palvelu suljettiin 29.10.2018 ja 9.11.2018 lähtien verokorttiasioita on hoidettu Oma Vero -palvelussa (Sirkiä [26.4.2019]). Oma Vero -palvelu on oletettavasti tuttu jo suurelle osalle suomalaisia. Sieltä kansalaiset saavat tilata muutosverokorttinsa ja tarkastella omaa verotustaan. Oma Verosta löytyy myös mm. jäännösverojen maksutilanne.

Verohallinto keräsi Case Verohallinnon alettua asiakaspalautetta veronmaksajilta. Palautetta antoi 4 963 veronmaksajaa, joista 58 prosenttia (Vero 2009, 21) kiitteli esitetyttä veroilmoitusta. Tyytyväisyyttä verkkopalveluun tiedusteltaessa 72 prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa erittäin tyytyväisiä ja huikeat 97 prosenttia kyselyyn vastanneista aikoi käyttää palvelua jatkossakin (mts. 22). Case Verohallinto onnistui siis hyvin, joskin verohallinto myönsi, että Case vaati enemmän työtä kuin luultiin (mts. 8). Case verohallinto oli tulorekisterin edeltäviä ja erittäin merkittäviä hankkeita siirtäessään veroilmoittamista verkkoon. Mahtoiko hyvin menneellä hankkeella olla vaikutusta siihen, että tulorekisterin valmistelu näyttää jääneen hie man vajaaksi? Case Verohallinnosta jo todettiin, että testaukseen kannattaa satsata

(mts. 15). Huomioitiinko tätä tarpeeksi tulorekisteri hankkeessa? Vai luotettiin Tu-lorekisterihankkeessa siihen, että sen käyttöönotto onnistuu yhtä kiitettävästi kuin Case Verohallinto?

2.7 Rakennepoliittinen ohjelma

Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta osana julkisen talouden suunnitelmaa julkaistiin vuonna 2014. Sen yhtenä osa-alueena oli talouden tuotantopotentiaali. Digitalisaation ja ICT:n avulla tuli edesauttaa kansallisen IT-palveluarkkitehtuurin muodostamista. Kansallisen palveluväylän osaksi luettiin mm. tämänkin tutkimuksen kohteena oleva kansallinen tulorekisteri.

2.8 Hallinnollinen taakka

Edellä mainituissa Euroopan komission ja Suomen kansallisessa ohjelmassa mainitaan hallinnollisen taakan vähentäminen. Komissio määritteli vähennykseksi 25 prosenttia vuoden 2012 loppuun mennessä ja Suomi alkoi tavoitella komission edellyttämää vähennystä (Honkatukia & Rauhanen 2011, 2).

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa selvityksessä (Työnantajavelvoitteet 2010, 20) kerrotaan, kuinka tiedonantovelvoitteiden jako hallinnollisiin kustannuksiin ja hallinnolliseen taakkaan syntyy sen perusteella, mikä on niiden perimmäinen syy. Yritykset keräävät ja säilyttävät erilaista tietoa, jota he toimittavat useille tarvitsijoille viranomaisista kuluttajiin saakka. Osa tiedonantovelvoitteiden edellyttämistä tehtävistä tehdään yrityksissä liiketoiminnan tarpeisiin eikä ainoastaan lain edellyttäminä. Nämä kustannukset ovat tavanomaisia liiketoiminnan kustannuksia eli business as usual -kustannuksia. Ne eivät muodosta hallinnollista taakkaa. Osa hallinnollisista kustannuksista on lainsäädännön määräämiä velvoitteita, joita yritys ei voi jättää suorittamatta. Nämä lain edellyttämät pakolliset toimet ja niistä syntyvät kustannukset ovat hallinnollista taakkaa. (Honkatukia & Rauhanen 2011, 2–3.)

Hallinnollisen taakan määrää tulee mitata jollain tavalla, jotta voidaan selvittää, mistä toiminnoista yrityksille aiheutuu eniten hallinnollista taakkaa. Ja jotta hallinnollista taakkaa voidaan vähentää ja vähennystä arvioida, tulee hallinnolliselle kustannukselle määrittää lähtötaso. Niin Euroopassa kuin Suomessakin tähän on käytetty nk. SCM- eli standardikustannusmittausta. Sen avulla selvitetään yritysmaailmaa kuormittavimmat kustannukset (Kangasharju & Rauhanen 2008, 7).

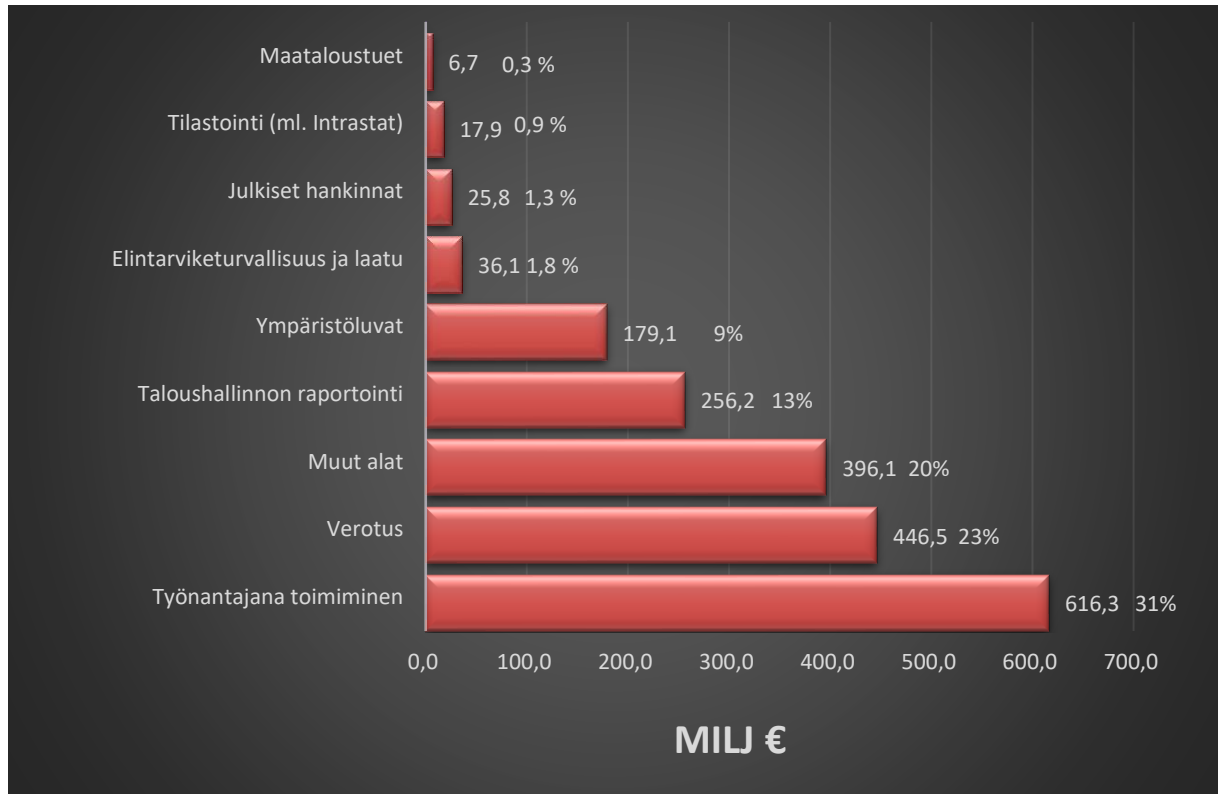
Hallinnollisen taakan arvioinnissa käytetään kaavaa $HT=N*W*T$ (Kangasharju & Rauhanen 2008, 13), jossa

- N= niiden yritysten määrä, jotka ovat velvoitteen vaikutuspiirissä
- W=tuntitariffi
- T= toimenpiteiden vuosittainen kokonaismäärä eli toimenpiteisiin käytettävä aika*frekvenssi/tiheys

Suomessa hallinnollisen taakan määrä oli puolitoista prosenttia bruttokansantuotteesta Euroopan Komission vuonna 2007 tekemän tutkimuksen mukaan (Kangasharju & Rauhanen 2008, 21). Arvio on Suomelle vähintäänkin mairitteleva, sillä Euroopassa luvuksi saatiin kolme ja puoli prosenttia. Luku pitää kuitenkin sisällään yrityksen perustamiskustannukset, joihin kuuluu verojen ohella yrittäjän taustaselvitykset, turvallisuus- ja terveystekijät sekä ympäristö- ja työvoimavaatimukset, eikä näiden yhteistekijöiden summa ole yksiselitteinen ja välttämättä yhtenevä muiden maiden kanssa (mts. 22).

Työ- ja elinkeinoministeriö suorittivat vuonna 2012 tutkimuksen, jonka mukaan hallinnollinen taakka on Suomessa vajaa kaksi miljardia euroa vuodessa (Loppuraportti 2012, 10). Prosentuaalisesti se on lähellä vuoden 2007 tutkimuksen arvoa ollen noin 1,2 prosenttia bruttokansantuotteesta. Se pitää sisältää Suomen lainsäädännön lisäksi EU:n lainsäädännön aiheuttamat kustannukset. Huomattavaa on, että tutkimuksen mukaan eniten hallinnollista taakkaa aiheutuu työnantajana toimimisen kustannuksista, joiden pienentämiseen tulorekisteri mm. pyrkii. Seuraavaksi suurimpia hallinnollisen taakan aiheuttajia olivat verotus 446,5 milj. euroa ja taloushallinnon raportointi 256,2 milj. euroa.

Alla oleva kuvio 1 havainnollistaa selkeästi hallinnollisen taakan kuormittavimmat alueet. Työnantajana toimiminen ja Verotus muodostavat 54prosenttia koko hallinnollisesta taakasta.

Kuvio 1. Hallinnollisen taakan lähtötaso Suomessa (Isola-Miettinen 2014, 22).

3 KANSALLINEN TULOREKISTERI KATRE

Kansallisen tulorekisterihankkeen organisaatio muodostuu ryhmistä, joista jokaisella on oma rajattu vastuunsa tulorekisterin valmistelussa ja sitä eteenpäin vietäessä. Tässä luvussa esitellään nuo ryhmät ja läpikäydään hankkeen vaihteita, joita katsotaan olevan kaiken kaikkiaan kuusi. Tulorekisterin tavoitteista luku etenee kohti konkreettisia hyötyjä ja tuo esiin tulorekisterin mahdolliset riskit. Osa riskeistä on jo hankesuunnitelmassa tiedostettuja, osa riskeistä on nostettu esiin ennen tulorekisterin käyttöönottoa.

3.1 Hankkeen organisaatio

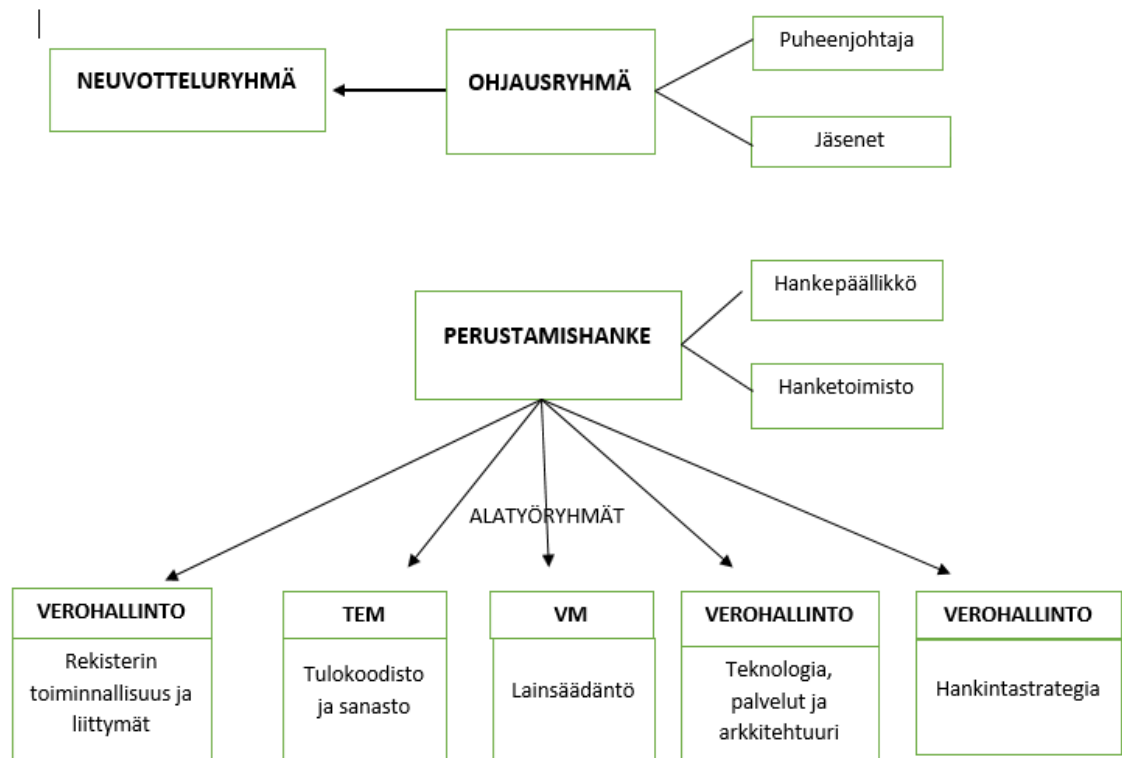
Tulorekisterin organisaatio muodostuu useasta eri ryhmästä (kuvio 2). Jokaisella ryhmällä on oma, tarkkaan määritelty tehtävänsä.

Ohjausryhmä koostuu sidosryhmien edustajista. Sen tehtävä on ohjata ja valvoa hankkeen etenemistä. (Asettamispäätös 2014, 19.)

Neuvotteluryhmä on ohjausryhmää avustava organisaatio, jonka jäsenet ovat ohjausryhmäorganisaatioiden johtohenkilöstöä. Sillä on suuri merkitys tilanteissa, joissa ohjausryhmä ei ole päässyt yhteisymmärrykseen: neuvotteluryhmällä on valtuus ratkaista asia neuvottelemalla. (Asettamispäätös 2014, 19.)

Alatyöryhmiä on neljä. Suunnitteluvaiheessa niitä oli viisi, mutta järjestelmän hankinnan toteuduttua Verohallinnon hankintastrategiaosuus ei ollut enää tarpeellinen.

Kullakin alatyöryhmällä on oma asiantuntijuusalueensa, joissa ne kuvan kaksi mu-
kaisesti toimivat.

Kuvio 2. Kansallisen tulorekisterihankkeen alustava organisaatio vaiheessa 2 (Asettamispäätös 2014, 20).

3.2 Hankkeen vastuut

Hanke vastaa tulorekisterin sekä sen sidosryhmien välisen tiedonvälityksen tarvitsemista liittymäpalveluista eli se määrittelee, suunnittelee, toteuttaa ja testaa ne (Gartner [20.3.2019]). Myös tulorekisterin vaatimien lainsäädännön muutosten valmistelu on hankkeen vastuulla. Sitä vastoin vastuun ulkopuolelle jäävät sidosryhmien omien tietojärjestelmien tarvittavat muutokset, määrittelystä testaukseen saakka.

3.3 Hankkeen tehtävät lyhyesti

Hankkeen tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa kansallinen tietokanta, johon tiedot ilmoitetaan keskitetysti ja kattavasti. Ilmoittamisen tulee tapahtua reaaliaikaisesti, maksukohtaisesti ja yhteisesti hyväksytyjen vakiostandardien mukaan. Sen lisäksi tulee valmistella lainsäädännöllisiä muutoksia siltä osin kuin tulorekisterin käyttöönotto edellyttää. (Leinonen 2015.)

3.4 Hankkeen päävaiheet

15.10.2014 nimeämispyyntö. Valtiovarainministeriö kirjoitti nimeämispyyntö, jolla kehoitettiin jakelun saaneita nimeämään omat edustajansa Kansallisen tulorekisterin perustamishankkeen ohjausryhmään sekä hankkeen alatyöryhmiin 29.2.2016 saakka kestävään toimikauteen. Toimikauden päätyttyä hanke määritettiin uudelleenorganisoidavaksi tarpeen mukaan. Nimeämispyyntö lähetettiin valituille organisaatioille hankesuunnitelman ja asettamispäätöksen kera, näiden vaiheiden loppuksi. (VM055:00/2014, 28.)

Nimeämispyyntö lähetettiin seuraaville tahoille:

- Elinkeinoelämän keskusliitto
- Eläketurvakeskus
- Finanssialan keskusliitto
- Helsingin kaupunki
- Kansaneläkelaitos
- Kuntaliitto
- Kuntatyönantajat
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Taloushallintoliitto
- Tapaturmavakuutuslaitosten liitto
- Työeläkevakuuttajat TELA
- Tilastokeskus
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Työttömyyskassojen yhteisjärjestö
- Työttömyysvakuutusrahasto

- Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus
- Verohallinto

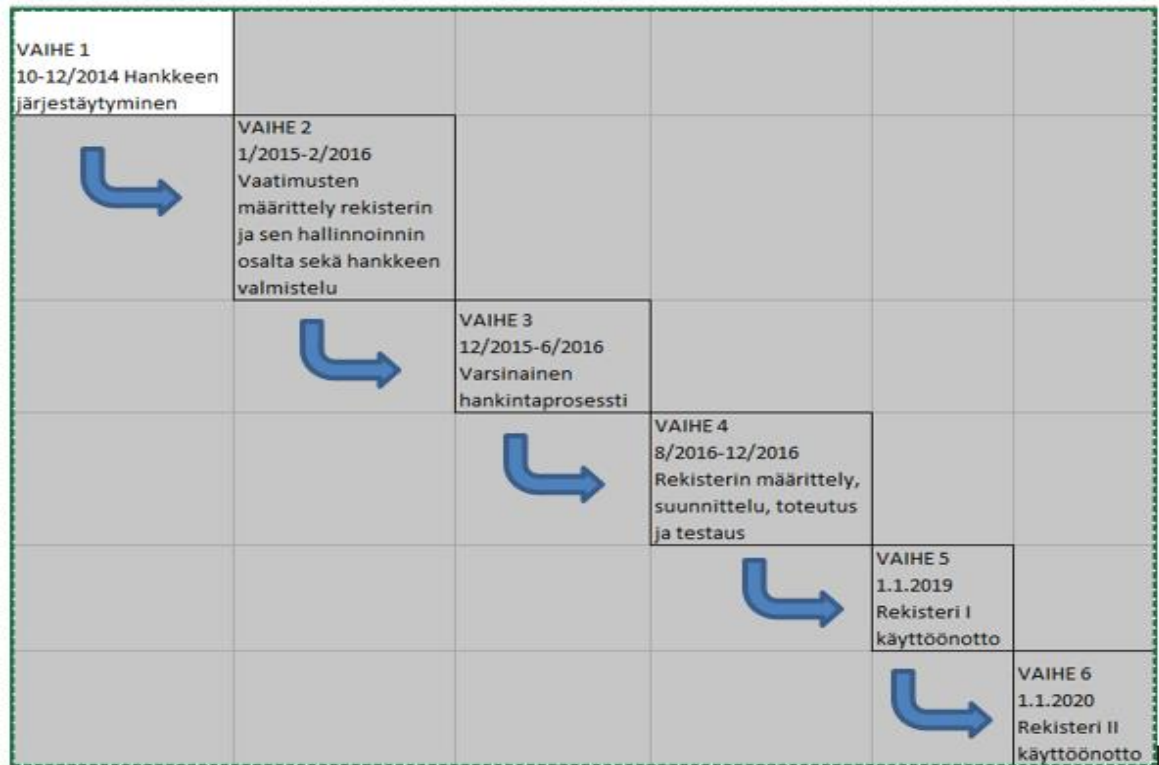
Myöhemmin varsinaiseen hankkeeseen osallistujien joukkoon lisättiin kolme organisaatiota: SAK, STTK ja Akava (VM055:00/2014).

24.11.2014 perustamishankkeen hankesuunnitelma. Hankesuunnitelma kuvasi ja määritteli hankkeen niin, että kaikki hankkeeseen osallistuvat yhteistyötahot ymmärsivät mitä kansallisella tulorekisterillä tarkoitetaan. Siinä kuvattiin mahdollisimman tarkasti hankkeen tausta ja tavoitteet, kohde ja rajaukset, toteutus ja aikataulu, hankkeen tuotokset, toimintaympäristön muutokset, organisaatio ja osien roolit sekä noudatettavat työmenetelmät. Budjetin laadinnalle annettiin määräpäiväksi 29.11.2014. Suunnitelmassa julkaistiin myös viisi alustavaa riskiä ja tarkempi riskimatriisi veloitettiin laatimaan 19.12.2014 mennessä. (Asettamispäätös 2014, 23.)

27.11.2014 asettamispäätös VM055:00/2014. Kansallisen tulorekisterin asettamispäätöksessä vahvistettiin toimikaudeksi 1.11.2014-31.12.2019. Valtiovarainministeriö on hankkeen omistaja ja se vastaa hankkeen ykkös ja kakkos vaiheista (kuvio 3.). Samoin koko hankkeen ohjaus ja sidosryhmäyhteistyö on Valtiovarainministeriön vastuulla. Näin suuressa hankkeessa on ollut välttämätöntä huomioida myös lainsäädäntö ja erilaiset säädökset, jotka mahdollistivat tulorekisterin käyttöönoton. Lainsäädäntö on vaatinut myös muutoksia ja Valtiovarainministeriö on niiden valmistelua johtava organisaatio koko hankkeen ajan (VM055:00/2014, 28). Tulorekisterin käyttöönottoa on edeltänyt mm. työeläkelakien, työtaturma- ja ammattitautilakien sekä rikoslain päivittäminen (Tulorekisteri 2018). Valtiovarainministeriö on hankkeen alkuperäisen karkean määrittelyn toteuttaja, se valvoi myös toteuttavuusselvityksestä ja katsoi, että tulorekisterin vaatimusten määrittely eteni ja vastasi hankkeen työn suunnittelusta (Leinonen 2015, 5; 2017, 37).

Verohallinto vastaa tulorekisterin käytännön toteutuksesta: tarkoitusta varten perustettu tulorekisteriyksikkö toimii tulorekisterin rekisterin ja sen vaatiman tietojärjestelmän ylläpitäjänä (Leinonen 2015, 5; 2017, 37). Se on vastannut myös tietojärjestelmän hankinnasta keväästä 2015 lähtien, jolloin hankintaprosessi käynnistettiin. Lopullisen tarjouspyynnön verohallinto teki kesällä 2016 ja

lokakuussa 2016 tietojärjestelmän toimittajaksi valittiin Digia Oyj. (Leinonen 2017, 40.) Digia Oyj on 1990 perustettu suomalainen ohjelmistoyhtiö, joka on listattuna Nasdaq Helsingissä (kauppalehti [28.5.2019]).

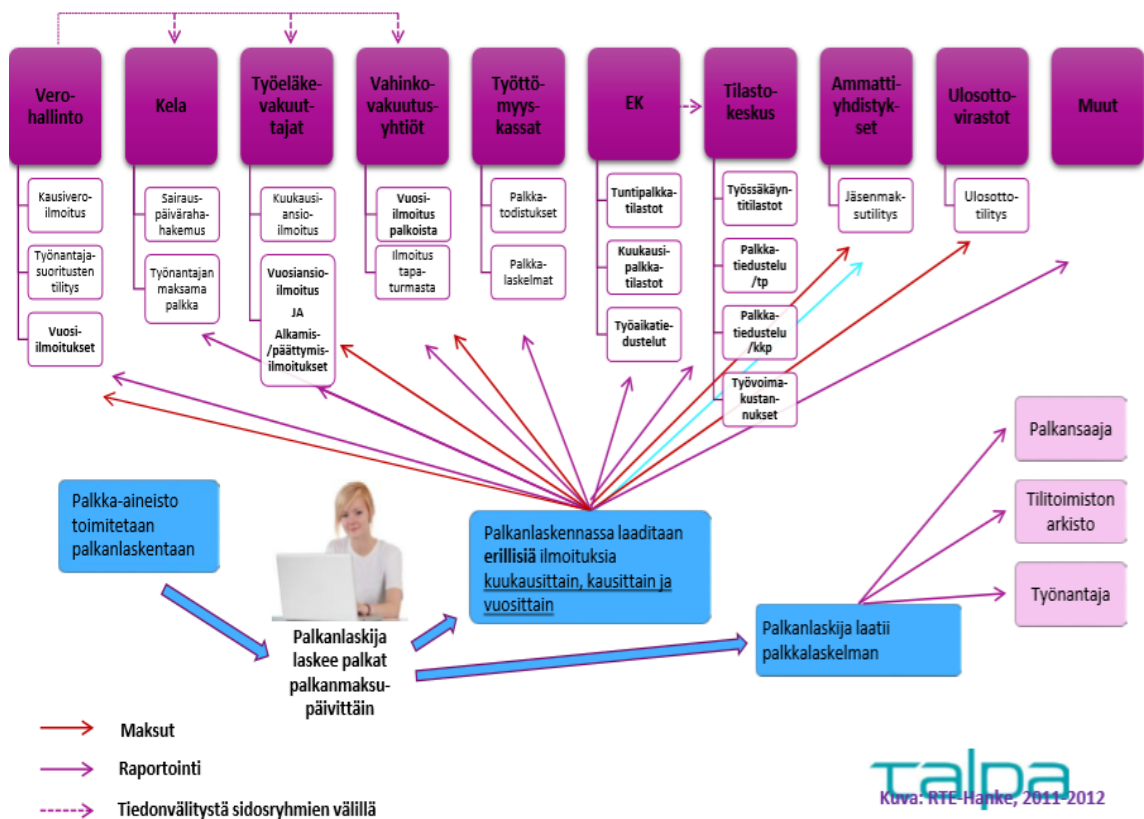
Kuvio 3. Tulorekisterihankkeen aikataulu (VM055:00/2014).

3.5 Tulorekisterin tavoitteet

Kappaleessa 2.3 esitellyssä ICT2015 työryhmänraportissa (2013, 28) suomalaista palveluarkkitehtuuria kuvailtiin pirstoutuneeksi. Palvelut ovat hajallaan ja niitä hallitaan monissa eri yksiköissä. Useat jäsenvaltiot ovat siirtymässä tai siirtyneet sellaiseen järjestelmään, jossa palvelut sijaitsevat yhdessä pisteessä. Infrastruktuuria kauttaaltaan katsoen tavoitteena on valtiovarainministeriön Nikkilän (Tiedote 2015) mukaan aikaansaada yhden luukun periaatteella toimiva digitaalisen asiointin väylä, niin kansalaisille kuin yrityksillekin. Suomessa käytössä olevan järjestelmän kehittäminen on muun muassa luvussa kaksi mainittuja hankkeita toteuttamalla tulut aimo askeleen lähemmäs tavoitetta. Näistä hankkeista tulorekisteri liittyy voimakkaimmin nimenomaan ICT2015 työryhmän hankkeeseen, 21 polkua kitkattomaan Suomeen, ja on kieltämättä erittäin merkittävä hanke siirryttäessä kohti yhden luukun järjestelmää (VM055:00/2014, 28).

Tulorekisterin ensisijainen tavoite on vähentää yritysten hallinnollista taakkaa (Valtiovarainministeriö 2015). Se saavutetaan yksinkertaistamalla palkka- ja muiden tulotietojen raportointia. Toisin sanoen aiempaa ilmoitusmenettelyä yksinkertaistetaan: lain velvoittamat ilmoitukset viranomaisille hoituvat yhdellä ilmoituksella. Samalla tietojen jako tehostuu ja nopeutuu. (Gartner [20.3.2019].)

Kotipellon (2011, 8) mukaan työnantaja, tilitoimistoissa palkanlaskija, antaa vuosittain vähintään 60 erilaista säännönmukaista ilmoitusta. Kuvio neljä havainnollistaa millainen taakka tämä on palkanlaskijoille ollut. Kuviosta nähdään hyvin ne lukuisat organisaatiot, joille palkanlaskijat ovat ilmoituksia antaneet. Jatkossa ilmoitusten on tarkoitus kulkea yhtä yksinkertaista reittiä kaikille organisaatioille, ilman useita päällekkäisiä tapahtumia. Palkanlaskijoille tämä on enemmän kuin toivottu lopputulos. Palkanlaskentaan ensikertaakin tutustuneelle, nimenomaan kymmenet vuosi-ilmoitukset tuntuivat vallan käsittämättömiltä tämän päivän tietotekniikalla.

Kuvio 4. Palkanmaksuun liittyvien ilmoitusten määrä ennen tulorekisteriä (Leinonen 2016; Talpa [2.5.2019]).

Tulorekisterin edetessä, sen tietoja tulevat asteittain hyödyntämään useat eri organisaatiot. Tarkoitus on, että jatkossa tulonsaajan kaikki tulotiedot löytyvät

tulorekisteristä. Työttömyyspäivärahan tai toimeentulotuen haku yksinkertaistuu ja nopeutuu kun hakijan ei enää tarvitse itse esittää tulotietojaan vaan kyseinen organisaatio löytää tiedot ajantasaisesti tulorekisteristä. Myös kukin tulonsaaja itse pystyy tarkistamaan tulotietonsa rekisteristä itse haluamanaan aikana. (Valtiovarainministeriö 2015.) Jo nyt tulonsaaja voi tarkistaa OmaVerosta omaa verotustaan ja tulojaan lukuunottamatta tukia.

3.6 Konkreettisia hyötyjä

Tulorekisteristä hyötyy jatkossa niin valtio kuin useat eri organisaatiot ja kukin tulonsaaja itsekkin. Osa hyödyistä on määritelty selkeästi hankkeessa, osa on seuraamusta/uskomusta onnistuneesta tulorekisteristä.

- Moninkertainen ilmoittamisrumba poistuu

Ennen tulorekisteriä palkansaajan tulot ilmoitettiin useille eri tahoille. Tulorekisteriin ilmoitus tehdään vain kertaalleen, josta tiedot ohjautuvat samansisältöisinä sen tarvitsijoille. Työmäärä ja virheiden määrä vähenee. (Gartner [20.3.2019].)

- Jälkiverot ja palautukset poistuvat

Jossain kohtaa reaaliaikainen palkkatieto aikaansaa sen, että verottajalta tulee tieto jokaiseen palkanlaskentaan reaaliaikaisesta ennakonpidätys tilanteesta. Näin ollen ennakonpidätyksen määrä täsmäytyy jatkuvasti, eikä niitä tarvitse tasailta jälkiveroilla tai veronpalautuksilla. Osinkotulojen siirryttyä myös tulorekisteri-ilmoittamisen piiriin, helpottuu ennakonpidätysprosentin määrittäminen entisestään (Fredman, Männistö & Ojala 2019.) Moni suree historiaan jääviä veron palautuksia, joululahjarahoja, mutta vielä useampi iloitsee siitä, että vuosittainen jännitys jälkiverojen määrästä on mennyttä aikaa. Näin ainakin jossain kohtaa tulevaisuudessa.

- Eläkemaksujen oikeellisuus kasvaa

Ennen tulorekisteriä eläkemaksuennakot on tilitetty maksettujen palkkojen perusteella ja maksut on täsmäytetty seuraavana keväänä, kun niiden todellinen määrä on saatu vuosittaisesta palkkailmoituksesta. Tästä on aiheutunut lisätyötä niin työnantajille kuin Kevällekin. Tulorekisteri muuttaa tilanteen, kun ilmoittaminen vain tehdään määritellysti oikein ja reaaliaikaisesti: kuukausittain tulorekisteriin tehtävä ilmoitus pitää palkkojen määrän oikeana ja näin ollen palkkojen perusteella laskettava kuukausittainen eläkemaksukin on oikein eikä vaadi myöhemmin täsmäyttämistä. (Rantanen 14.2.2019.)

- Tulorekisteri kannustaa työntekoon.

Tulorekisterin avulla sosiaalietuuksien hakeminen on helpompaa ja nopeampaa. Reaaliaikainen tieto tuloista päivittää sosiaaliturvaa ilman, että hakijan tulee täyttää jatkuvasti uusia hakemuksia ja todentaa tulojaan. Ennen tulorekisteriä työtön saattoi, osa-aikaista työtä vastaanottaessaan, joutua odottamaan kohtuuttomankin kauan sosiaaliturvaansa koskevia päätöksiä. Tulorekisteri poistaa tämän ongelman ja lisää näin työttömien halukkuutta vastaanottaa osa-aikaista työtä. (Second-Best World 2014.)

- Harmaa talous vähenee

Ajantasaisemmalla tiedolla kyetään varmistumaan entistä paremmin tietojen oikeellisuudesta (Gartner [20.3.2019]). Gartner kuvaa tulorekisteriä eräänlaiseksi kronologisesti eteneväksi päiväkirjaksi, jossa eroavaisuudet ja poikkeamat on helpompi havaita verrattuna aikaisempiin ilmoitustapoihin.

- Kansalaisten mahdollisuus seurata tietojensa oikeellisuutta paranee

Tulorekisteri lisää kaikella tapaa viranomaisnäkyvyyttä ja kannattaa palkansaajain: jatkossa palkansaaja pystyy seuraamaan ajantasaista tietoa itsestään ja varmistumaan henkilökohtaisesti tietojensa oikeellisuudesta (Gartner [20.3.2019]).

3.7 Mahdollisia riskejä

Jokaisella hankkeella on aina riskinsä. Hankesuunnitelmassa (2014, 23) tiedostettiin viisi riskiä, jotka ovat seuraavat:

- Sidosryhmät eivät löydä yhteisymmärrystä tai niiden sitoutuminen hankkeeseen on vajavaista.
- Palveluväylän kapasiteetti ei kata tulorekisterin tarpeita.
- Tunnistuspalvelut eivät ole riittävät ja toimivat.
- Resurssien määrittely on vajavaista.
- Tulorekisteri ei toteudu suunnitellusti vaan sisältöä joudutaan karsimaan eikä hallinnollinen taakka vähene.

Tulorekisterin käyttöönoton alettua, juuri näitä mainittuja riskejä käsiteltiin myös yleisissä keskusteluissa, kahvipöydissä ja sosiaalisessa mediassa. Kapasiteettia moitittiin ja tunnistuspalveluista etenkin omien pankkitunnusten käyttö aiheutti keskustelua: onko omien tunnusten käyttö turvallista ja järkevää. Samoissa keskusteluissa pohdittiin heti, että joudutaanko ilmoitettuja aikatauluja muuttamaan tai suunnitelmia jopa perumaan.

Tulorekisterin käyttöönoton lähestyessä asiantuntijat ilmaisivat huolensa myös aiemmin mainitsemattomista riskeistä. Miksi huoli nousi esiin vasta viime metreillä, ennen käyttöönottoa? Eivätkö sidosryhmät ja asiantuntijat saaneet tarpeeksi tietoa hankkeen alkuvaiheessa vai mistä syystä nämä riskit nostettiin esiin vasta kun hanke oli jo pitkällä toteutumassa?

Asiantuntijoiden esiin nostamia huolia olivat:

- Kustannusten lisääntyminen

Tiedon tuottajilla ei välttämättä ole järjestelmiä, jotka tukevat tulorekisterin vaatimaa tiedonantoa. He joutuvat ehkä investoimaan järjestelmiin tai ohjelmiin sekä niiden päivityksiin ja se tuo silloin etenkin alkuvaiheessa lisäkustannuksia (Gartner [20.3.2019]). Itse palkanlaskentansa hoitaville pk-yrityksille aiheutuu oletettavasti

enemmän lisäkustannuksia kuin suuremmille tilitoimistoille. Vastaavasti vastaanottajapuoli joutuu mahdollisesti muuttamaan omia järjestelmiään ja ohjelmistojaan, jotta tiedon kerääminen onnistuu halutusti (mp.).

- Tietosisällön määrä aiheutuu ongelmaksi

Liian laajaksi muodostuva tietosisältö hankaloittaa tietojen jakoa ja sen automatisointi on vaikeaa. Liian kapeaksi muodostuva tietosisältö taas ei tuo sitä hyötyä, mitä sen käyttäjät tarvitsevat. (Gartner [20.3.2019].)

- Raportointi ei toteudu halutusti

Toisin sanoen tiedon jako ei onnistu ja tiedon tuottajat joutuvat turvautumaan vanhoihin menetelmiin. Jos jonkun tiedon vastaanottajan liittyminen tulorekisterijärjestelmään ei onnistu, joutuvat tiedon tuottajat tekemään samalla ilmoituksia mahdollisesti sekä vanhaan että uuteen malliin. (Gartner [20.3.2019].)

- Tietoturva vaarantuu

Tietoturva ja yksityisyyden suojan nykyvaatimukset eivät toteudu. Esimerkiksi henkilökohtaisten pankkitunnusten käyttö lisää osaltaan riskiä siitä, että tieto ei ole niin suojattua kuin sen pitäisi olla. (Gartner [20.3.2019].) Henkilökohtaisilla pankkitunnuksilla palkanlaskijoiden ja kirjanpitäjien on mahdollista nähdä tietoja missä ja milloin vain: olosuhteet eivät välttämättä ole niin turvalliset kuin mitä nykyinen lainsäädäntö edellyttää.

- Palkkaennakoiden maksaminen vähenee tai muuttuu

Yksi tulorekisterin tuoma muutos on nk. kottien eli palkkaennakoiden maksamisen vaikeutuminen. Ennen tulorekisteriä yritys saattoi pyynnöstä tai toisinaan automaattisestikin maksaa palkansaajalle kotti-tilin puolella välissä kuuta tai vaikkapa viikkoa ennen palkanmaksupäivää. Palkanmaksupäivänä ennakkoon maksettu määrä vähennettiin ansaitusta palkasta ja maksuun pantiin jäljelle jäävä summa. Tulorekisterin käyttöönoton jälkeen se tarkoittaa sitä, että aina kun palkkaa maksetaan, siitä tulee toimittaa ennakonpidätys ja erottaa sosiaalivakuutusmaksut. Yritykselle se tietää lisätyötä eli hallinnollisten tehtävien kasvua. (Niinivuo 2018.) Nykysähkö

Oy:n toimitusjohtaja Peltomäen mukaan palkkaennakon voisi muuttaa kaksi kertaa kuussa maksettavaksi palkaksi tai yritys voisi myöntää työntekijälleen lainaa. Tämä tapa eliminoisi tulorekisterin ilmoitusvelvollisuuden, sillä yritys ei olisi velvollinen ilmoittamaan maksamastaan lainasta. Lainasta joutuu kuitenkin aina maksamaan korkoa, joten lainan anto olisi vain eräänlainen pikavippi. Accountorin Niklas Sonkin huomauttikin joulukuussa 2018 olevansa huolissaan siitä, että palkkaennakkojen lakkauttaminen voikin kääntyä pikavippifirmojen uudeksi tulon lähteeksi. (Mp.)

- Palkanlaskijoiden työt vähenevät

Useissa kahvipöytäkeskusteluissa on varmasti käsitelty aihetta, kuinka digitalisaatio vie työpaikkoja ja kuinka tulorekisterin jälkeen kirjanpitäjien ja palkanlaskijoiden työpaikat vähenevät. Samaan tapaan on vuosikymmenien ajan keskusteltu internetin vaikutuksista ja pelätty sen saavan aikaan työttömyyttä. On tutkittu, että kun vuosien 2004–2009 aikana menetettiin yksi työpaikka internetin takia, sen tilalle tuli 2,6 uutta työpaikkaa (ICT2015 2013, McKinseyn 2012 mukaan). Tämän perusteella voidaan ajatella, etteivät palkanlaskijoidenkaan työt häviä hetkessä. Todennäköisintä ja väistämätöntä on toki, että työn vaatimukset ovat jatkossa erilaiset ja palkanlaskijan työ muuttaa muotoaan. Palkanlaskija on oletettavasti tulevaisuudessa entistä enemmän asiantuntija ja mukana HR-kokonaisuuksien hallinnassa.

3.8 Tulorekisterin eteneminen

Edeltäväksi vaiheeksi voidaan katsoa Oma Vero -palvelun käyttöönotto, joka oli tulorekisteri järjestelmää valmisteleva ensimmäinen laaja kokonaisuus (Kouhia-Kuusisto ym. 2017, 204). Se käsitti ensimmäisessä vaiheessa ilmoitusmahdollisuuden oma-aloitteisista veroista, lahjaverosta ja tilinumerosta sekä näihin liittyvien päätösten ja saldojen luvun. Oma Verossa saattoi vastata Verohallinnon selvityspyyntöihin ja maksaa verot (mp.). Tilitoimistoissa Oma Vero palvelun käyttö tapahtui yrityskohtaisilla Katso-tunnisteilla, jotka jokainen uusi yritys sai automaattisesti.

Ykkösvaihe eli tulorekisterin käyttöönotto tapahtui suunnitellusti 1.1.2019. Tulorekisteriin alettiin ilmoittaa tiedot maksetuista palkoista, palkkioista ja muista ansiotuloista (Valtiovarainministeriö 2019). Tässä ensimmäisessä vaiheessa rekisteriä hyödyntävät Verohallinto, työeläkeala, Kela ja työllisyysrahasto.

Kakkosvaiheeksi suunniteltiin laajentuminen vuonna 2020. Laajentuminen tarkoittaa käytännössä käyttäjien joukon laajenemista ja sitä, että tulorekisteriin alettaisiin ilmoittaa myös eläkkeet ja muut etuudet (Hyyrynen 2016, 5). Samanaikaisesti tulorekisterin käyttäjien määrä lisääntyisi.

Suunnitelmaa päivitettiin toukokuussa 2019 ja sen mukaan laajentuminen tehdään vuonna 2020 ja se tulee koskemaan tulorekisterilain (L 12.1.2018/53) 5:13§:ssä nimettyjä tulorekisterin tiedon käyttäjiä, yli 400 organisaatiota (Tulorekisteri 2019a). Laajentumiseen tullaan liittämään myös ulosotto. Eläkkeet ja etuudet eivät tässä vaiheessa, alkuperäisen suunnitelman vastaisesti, ole vielä mukana.

Tietosisällön laajeneminen jatkuu vuonna 2021, jolloin eläkkeet ja muut etuudet tulevat mukaan tulorekisteriin. Hankepääällikkö Leinosen (Valtiovarainministeriö 2019) mukaan alkuperäinen suunnitelma päätettiin jakaa kahteen osaan. Leinonen (mp.) totesi, että työmäärä on suurempi kuin aluksi kuviteltiin. Tähän voi vain todeta, että reagointi on oikea. On parempi valmistautua eläkkeiden ja etuuksien mukaan tuloon kunnolla ja takuuvarmasti, ettei tammikuun kaltainen sekasorto toistu.

Tulorekisterin ulkopuolelle on suunniteltu jätettäväksi joitain tietoja eli niitä ei tässä vaiheessa edes suunnitella laajennettavaksi tulorekisteriin. Tällaisia tietoja ovat eläke- ja etuuspäätösten päätöstiedot, yritysten tilinpäätöstiedot, eri sidosryhmien rahaliikenteen valvonta, varallisuustiedot ja ennen 1.1.2019 maksettujen suoritusten tiedot. (Gartner [20.3.2019].)

4 KYSELY TILITOIMISTOILLE TULOREKISTERIN ENSIMMÄISISTÄ KUUKAUSISTA

Tämä luku on opinnäytetyön empiirinen osuus, jossa esitellään opinnäytetyön tutkimusta ja vastataan tutkimusongelmaan: miten tulorekisterin käyttöönnotossa onnistuttiin. Se perustelee tutkimustyyppin valintaa ja selventää tutkimuksen rajaamiseen johtaneita syitä. Aluksi kerrotaan toimeksiantajasta ja valitusta tutkimustyyppistä sekä arvioidaan tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää etenkin tilitoimiston koon ja tulorekisterin käyttäjän ammattitaidon merkitystä käyttöönnoton onnistumiseen. Saadut tulokset esitellään luvun kolmannessa kappaleessa, jossa selvitetään myös hallinnollisen taakan tasoa tulorekisterin käyttöönnoton jälkeen.

4.1 Toimeksianto

Tutkimuksen yhteistyötaho on Taloushallintoliitto, viralliselta nimeltään Suomen Taloushallintoliitto ry (myöhemmin Taloushallintoliitto), joka on perustettu vuonna 1968. Nimenä oli tuolloin Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Taloushallintoliitto on valtakunnallinen toimialajärjestö ja ennen kaikkea Taloushallinnon yritysten ja asiantuntijoiden edunvalvoja. Se edustaa noin 800 auktorisoitua taloushallinnon yritystä, jotka hoitavat 140 000 suomalaisen pk-yrityksen ja yhteisön taloushallintoa. Sen visio on olla kehittämässä liiketoimintaosaamista ja laatua Suomessa. (Tietoa meistä, [26.3.2019].)

Taloushallintoliiton ohessa toimii Tili-instituuttisäätiö, joka on arvostettujen KLT- ja PHT-tutkintojen vastuorganisaatio. Se julkaisee myös kahta yritystalouden ja laskennan ammattilehteä: Tilisanomat ja tilitoimistoille suunnattua Tilitoimistossa-lehteä. Verkkosivustolla (Taloushallintoliitto, [26.3.2019]). voi todeta Taloushallintoliiton palveluiden huikean määrän: tiedottaminen, julkaisu, neuvonta ja koulutus.

Tutkimuksen alkuvaiheessa, maaliskuun 2019 lopussa, opinnäytetyön tekijä otti yhteyttä Taloushallintoliittoon heidän artikkelinsa, Tulorekisterin ongelmat monimuotuisuudesta (Taloushallintoliitto 2019b), innoittamana. Taloushallintoliiton johtaja Antti

Soro (2019) totesi , että yhteistyöllä voidaan löytää vastauksia niihin kysymyksiin, joista Taloushallintoliittokin on kiinnostunut ja muodostaa kaivattua kokonaiskuvaa tulorekisterin alkutaipaleesta. Erittäin mielenkiintoinen yhteistyö ammattilaisten kanssa sai alkunsa, ja tutkimuksen tekijä kokeekin saaneensa korvaamatonta kokemusta ja arvokkaita neuvoja sekä rakentavaa palautetta Taloushallintoliiton ammattilaisilta. Ammattilaisuuden ohella Taloushallintoliittolaisista aisti huikean motivaation kehittää tulorekisteriä yhteisen hyväksi. Heidän mielenkiintonsa kenttää kohtaan oli valtava ja kyselyä tehtäessä ja sen vastauksia läpikäydessä näkyi kunnioitus tekijätason ammattilaisia kohtaan. Jo aikaisemmin, Taloushallintoliiton julkaisuja lukiessa, tutkimuksen tekijälle on muodostunut kuva tiiviistä työyhteisöstä, jossa tehdään eikä meinata.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite vaikuttavat valittavaan tutkimusmenetelmään. Tutkijan tulee ensiksi ratkaista, käytetäänkö tutkimuksessa jo aiemmin kerättyä aineistoa vai kerätäänkö tutkimusta varten uutta aineistoa. Samalla tulee pohtia, onko tarkoituksena selvittää esimerkiksi tiettyyn kysymykseen syntyvien vastausten hajontaa tai yleisyyttä vai kenties ymmärtää tutkittavaa kohdetta paremmin. (Heikkilä 2014, 12–15.)

Tämän tutkimuksen tyypiksi valikoitui empiirinen tutkimus, jossa tutkimus tehdään havainnoimalla. Sen avulla pyritään löytämään vastauksia tutkimuskysymykseen ts. tutkimusongelmaan (Heikkilä 2014, 12). Empiirisessä tutkimuksessa kerätään tutkimusaineistoa, joka voi olla primaarista tai sekundaarista. Primaarisen tutkimuksen havaintoaineisto eli tutkimusaineisto on kerätty nimenomaisesti tehtävää tutkimusta varten. Sekundaarisen aineiston keruun syy on alun perin ollut toinen eli aineisto on voitu kerätä jo aikaisemmin esim. johonkin toiseen tutkimukseen (Heikkilä 2014, 12–13). Tässä tutkimuksessa kerätty tieto on primaarista, juuri tätä tutkimusta varten kerättyä tietoa.

Otantatutkimuksessa tutkimus kohdistetaan aina tiettyyn joukkoon, jota kutsutaan perusjoukoksi. Koko perusjoukkoa tutkittaessa puhutaan kokonaistutkimuksesta.

Jos perusjoukko on valtavan suuri, yli sata, tai tiedot halutaan nopeasti, on järkevintä suorittaa tutkimus otantatutkimuksena (Heikkilä 2014, 31–32). Taloushallintoliitto [1.6.2019] kertoo tilitoimistoyrityksiä olevan yhteensä 4 235kpl, joista 20 prosenttia eli 800 tilitoimistoa on Taloushallintoliiton auktorisoituja jäsenyrityksiä. Määränä 800 on sen verran suuri, että tutkimus oli järkevää toteuttaa otantatutkimuksena, jossa tutkimuksen kohteeksi otetaan vain osa perusjoukosta. Otokseen otettujen tutkimuskohteiden tulee vastata ominaisuuksiltaan perusjoukkoa, jotta tutkimuksen tuloksia voidaan luotettavasti yleistää (mp.).

Tutkimuksen lähestymistavaksi on mahdollisuus valita kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen tutkimustapa. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa selvitetään lukumääriä ja prosenttiosuuksia. Jotta määrällinen tutkimus on luotettava, tulee otoksen olla tarpeeksi suuri ja perusjoukkoa edustava. Tällöin voidaan selvittää asioiden välisiä riippuvuuksia ja kyetään yleistämään tutkittuja havaintoja.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella niinkään luvuilla tai osuuksilla esitettäviä tuloksia, vaan haetaan ymmärrystä tutkittavaan kohteeseen. Tutkimuskohteet valitaan usein harkitusti ja tilastollisten yleistysten saaminen ei ole tutkimuksen tarkoitus. Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen yksi merkittävä ero on se, että kvantitatiivisen tutkimuksen analyysit ovat huomattavasti kvalitatiivista tutkimusta yksiselitteisempiä. (Heikkilä 2014, 15–16.)

Tässä tutkimuksessa menetelmäksi valittiin kvantitatiivinen tutkimustapa, koska haluttiin saada mahdollisimman yleistäviä tuloksia ja vastauksista haluttiin yksiselitteisiä ja graafein esitettäviä. Taloushallintoliiton laajat osoitteistot mahdollistivat aineiston keruun suurelta ja kattavalta joukolta pienessä ajassa. Tutkittava joukko oli myös ominaisuuksiltaan perusjoukkoa vastaava.

Kvantitatiivinen tutkimus kerää tiedot kysymysten avulla. Olennaista on se, että kysymykset asetetaan siten, että vastaaja ymmärtää ne ja että hänellä on tarvittava tietotaso. Onnistumiseen vaikuttaa myös vastaajan halukkuus vastata kysymyksiin. (Kananen 2008, 25.) Tässä tutkimuksessa kysymykset esitettiin suunnitelmallisella kyselytutkimuksella eli survey-tutkimuksella (Heikkilä 2014, 17), joka toteutettiin lähettämällä kysely sähköisesti 3 200 tilitoimistoille. Avoimilla kysymyksillä on pyritty

saamaan lisää syvyyttä kyselyyn ja motivoida vastaajia antamaan sellaista palautetta, joka osaltaan selittää ominaisuuksien välisiä riippuvaisuuksia.

Kananen (2008, 79) toteaa teoksessaan yksinkertaisesti, että tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia tulee arvioida ja sillä selvitetään, onko tutkittu oikeita asioita ja onko saavutettu oikeita tuloksia. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten luotettavuutta ts. ovatko tulokset tarkkoja eivätkä sattumanvaraisia. Sattumanvaraiseksi tulos jää, jos otoskoosta ei saada tarpeeksi suurta. On mahdollista, että kyselylomakkeen palauttamatta jättäneiden määrä on liian suuri ja otos jää liian pieneksi. (Heikkilä 2014, 28.) Tässä tutkimuksessa kysely lähetettiin 3 200 tilitoimistolle. Kiinnostuksesta kyselyyn vastaamiseen kertoi jo se, että 80 prosenttia vastauksista saatiin jo kolmen ensimmäisen päivän aikana. Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa saatujen vastausten määrä, noin 500, oli Lyytisen (2019) mukaan positiivinen yllätys. Yleisestikin kyselyiden keskimääräinen vastausprosentti liikkuu välillä 10–20 prosenttia (Tenhunen 2016). Otos edusti myös hyvin koko perusjoukkoa, tilitoimistoja eli tulorekisterin käyttäjiä. Näin ollen voidaan katsoa, että tutkimuksen reliabiliteetti on hyvällä tasolla.

Tutkimuksen validiteetti tarkoittaa, että tutkimuksessa on tutkittu sitä mitä oli määrä selvittää ts. tutkimusongelmaan on saatu vastaus. Validiteetti saavutetaan oikein ja tarkasti asetetuilla kysymyksillä, joihin vastaaminen on yksiselitteistä eikä anna mahdollisuutta tulkita kysymystä väärin. Myös tiedonkeruun on oltava tarkkaa ja huolellista. Reliabiliteettiinkin vaikuttava otoksen koko ja laatu, tarpeeksi suuri vastausprosentti ja tarkasti rajattu perusjoukko vaikuttavat myös validiteettiin eli tutkimuksen pätevyteen. (Heikkilä 2014, 27.)

Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeella pystyttiin hyvin selvittämään ne asiat ja tutkimusongelmat, joihin lähdettiin hakemaan vastauksia, joten tutkimuksen pätevyys toteutui. Tutkimus vastasi Taloushallintoliittoakin askarruttaneisiin kysymyksiin ja tutkimus koettiin onnistuneeksi. Tutkimuksen tulokset julkaistiin artikkelina Tilitoimistossa lehden numerossa 3/2019 ja on saatavissa myös nettiosoitteesta <https://tilitoimistossa.taloushallintoliitto.fi/toimintamallit-ja-tyokalut/tulorekisterin-valitilinpaa-tos> (Tulorekisterin välitilinpäätös 2019).

4.3 Kyselytutkimus

Kyselyn suunnittelu aloitettiin yhteistyössä Taloushallintoliiton kehitysasiantuntija Eeva Lyytisen (2019) kanssa. Lyytinen kertoi taloushallintoliittoa pohdituttavista seikoista. Kysely kattoi ensimmäisessä vaiheessa kysymyksiä myös virheiden laadusta, mutta ne hylättiin. Näin siksi, että Lyytinen kertoi Verohallinnon tekevän omaa tutkimustaan, joka käsitteli nimenomaan virheiden laatua ja tyyppejä eikä näin ollen ollut järkevää tutkia asiaa samalta kannalta. Taloushallintoliittoa ja tutkimuksen tekijää kiinnosti eniten, miten tammikuun käyttöönotto oli tilitoimistoissa sujunut. Samalla haluttiin selvittää, vaikuttiko tilitoimiston koko tai esimerkiksi tulorekisterin käyttäjän ammattitaito käyttöönoton onnistumiseen.

Kyselyssä selvitettiin vastaajatoimiston kokoa sekä muita taustatietoja ja tiedusteltiin toimistojen käyttämää aikaa tulorekisteriä käyttöönotettaessa. Vastaajia pyydettiin antamaan arvionsa niin tulorekisteri järjestelmän kuin palkanlaskentaohjelman toiminnalle sekä arvioimaan tietyiltä organisaatioilta saamaansa tietoa. Erittäin tärkeää oli myös selvittää sitä, nopeuttiko tulorekisteri palkanlaskentaa ja kuinka asiakasveloitusten loppupelissä kävi.

Kysely lähetettiin 3 200:lle erikokoiselle tilitoimistolle. Vastauksia saatiin noin 500:lta tilitoimistolta. Yli puolessa toimistoja työntekijöitä oli yhdestä kahteen. Seuraavaksi yleisin oli tilitoimisto, jossa työskenteli kolmesta viiteen työntekijää (26 %). Yli 30 työntekijän toimistoja oli vain kaksi prosenttia.

4.4 Kyselyn tulokset

Kyselyssä oli 20 kysymystä, joista suurimpaan osaan annettiin vastausvaihtoehtoja. Vastausvaihtoehdon ollessa numeerinen, yhdestä neljään tai viiteen, marginaalin merkitys kerrottiin: esimerkiksi numero yksi tarkoitti en lainkaan, neljän tarkoittaessa erittäin hyvin. Tässä kappaleessa käydään läpi kyselyn vastauksia. Kysely löytyy kokonaisuudessaan liitteestä neljä.

Mitä palkanlaskentaohjelmia tilitoimistossa on käytössä? Luettele ohjelmat.

Tilitoimistot vastasivat, että heillä oli käytössään noin 40 erilaista palkkaohjelmaa. Procountor ja Fivaldi olivat vastanneiden tilitoimistojen käytetyimmät ohjelmat. Palkka.fi-ohjelmaa käytti toimistoista noin kuusi prosenttia ja muutama toimisto kertoi käyttävänsä omaa Excel-taulukkoa. Kuinka moni oli ottanut käyttöönsä palkkaohjelman tai siirtynyt toiseen palkkaohjelmaan tulorekisterin takia, sitä kyselyssä ei selvitetty, joskin jokunen ilmoitti tehneensä ratkaisuja tulorekisterin pohjalta.

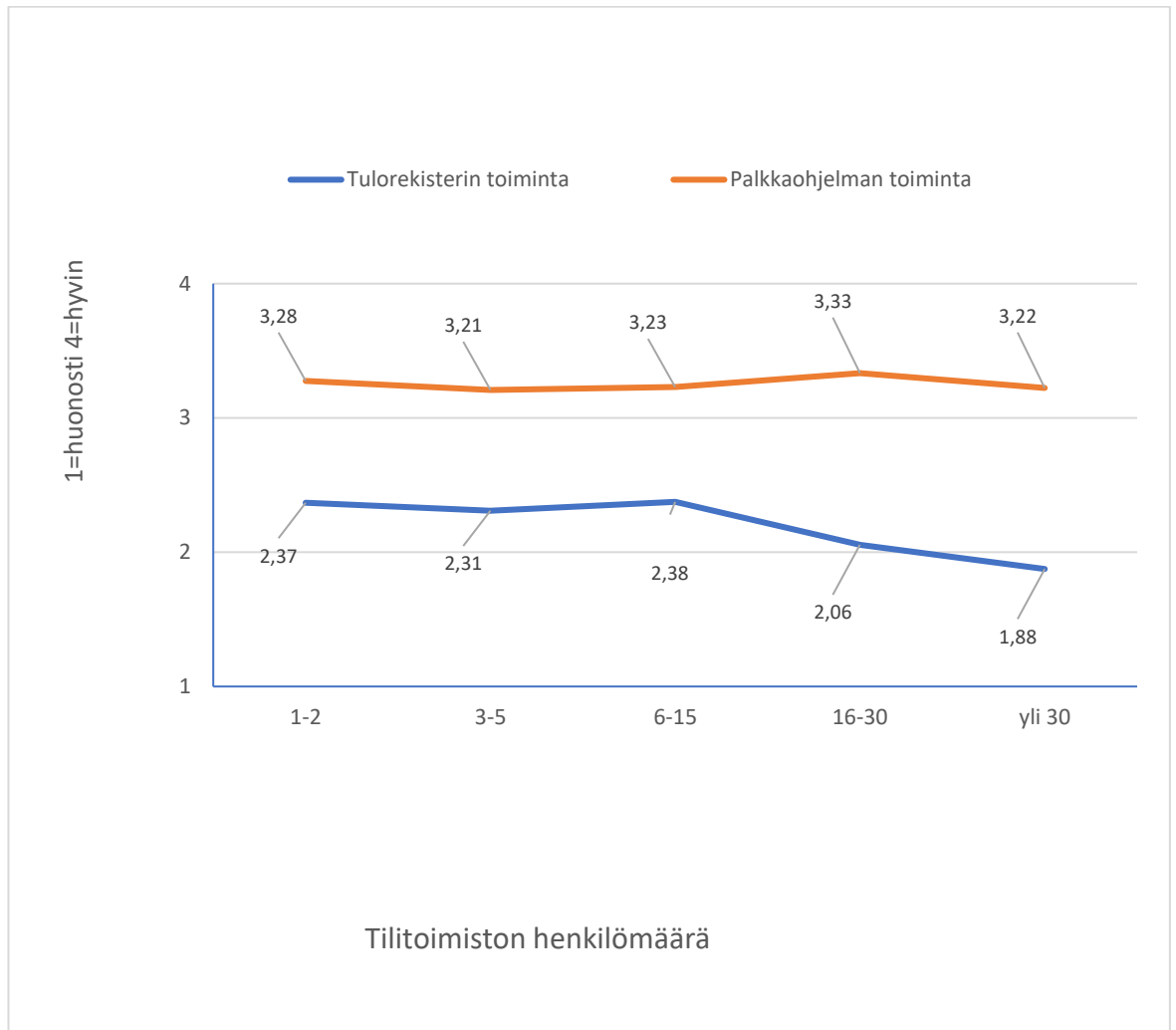
Arvio ajankäytöstä tulorekisteriin valmistautuessa vuonna 2018 ja käyttöönottoon, virheisiin ja niiden selvittelyyn vuonna 2019.

Kysymykset kaksi ja kolme käsittelivät tulorekisteriin liittyvää ajan käyttöä. Vastajille ei annettu arvioimiseen mitään viitelukuja, vaan heitä pyydettiin arvioimaan käytettyä aikaa kokonaisina henkilötyöpäivinä. Ajan arvioiminen on arvatenkin hyvin vaikeaa. Arviointia vaikeutti osaltaan se, että valmistautumista tehtiin tilitoimistoissa hyvin eri tavoin, ja useissa jo kevästä 2018 lähtien: ohjelmien päivittämiset ja muutokset olivat osa valmistautumista. Kulunutta aikaa tilitoimistot arvioivat käyttäneensä 0,25–90 työpäivää. Valtava hajonta luvuissa johtui siitä, ettei ajan käyttöä ollut seurattu mitenkään tarkasti, ja ajankäyttöön kuuluvat tehtävätkään eivät olleet yksiselitteisiä. Aika arvioista ei voitu vetää selkeää johtopäätöstä ajankäytöstä. Nämä vastaukset toimivatkin pikemminkin keskustelunavauksina Taloushallintoliiton asiantuntijoille, heidän keskustellessaan tulorekisteristä jäsenyritystensä edustajien kanssa tai mahdollisten jatkotutkimusten ajankäytön analysoinnissa.

Arvio tulorekisterijärjestelmän ja palkkaohjelman toiminnalle tulorekisteri-ilmoittamisessa

Kysymyksissä neljä ja viisi, tilitoimistoja pyydettiin antamaan arvosana erikseen tulorekisterin ja palkkajärjestelmien toiminnalle, ja tarkemmin sille ”miten softa toimii”. Arvosana-asteikossa numero yksi oli huonosti ja neljä hyvin. Vastaukset jaoteltiin tilitoimiston henkilömäärän mukaan, jotta voitiin havaita mahdolliset erot erikokoisten tilitoimistojen välillä. Tilitoimisto sai halutessaan ilmoittaa (kysymys 6), mitä palkkaohjelmaa arvioi. Lopullisten analyysien kannalta ei kuitenkaan ollut edes olennaista, mikä arvioitava palkkaohjelma oli, koska niitä arvioitaessa, vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia riippumatta palkkaohjelmasta.

Annettuja arvosanoja vertailtiin eri kokoisten tilitoimistojen osalta. Tilitoimiston koolla ei vaikuttanut olevan merkitystä tulorekisterin tai palkkaohjelmien toimintaa arvioitaessa (kuvio 5). Myöskään tiedon saanti, ennen tulorekisterin käyttöönottoa, ei ollut riippuvainen toimiston koosta (kuvio 6). Oleellista oli se, että palkkaohjelmat saivat kauttaaltaan paremmat arvosanat kuin tulorekisteri. Palkkaohjelmille parhaan arvosanan antoivat tilitoimistot, joissa työskenteli yli 20 työntekijää kun taas tulorekisterin toiminnalle parhaan arvion antoivat alle 10 hengen tilitoimistot.

Kuvio 5. Tulorekisterin ja palkkaohjelmien saamat arvosanojen keskiarvot eri kokoluokissa arvioitaessa niiden toimivuutta (N=485 kpl).

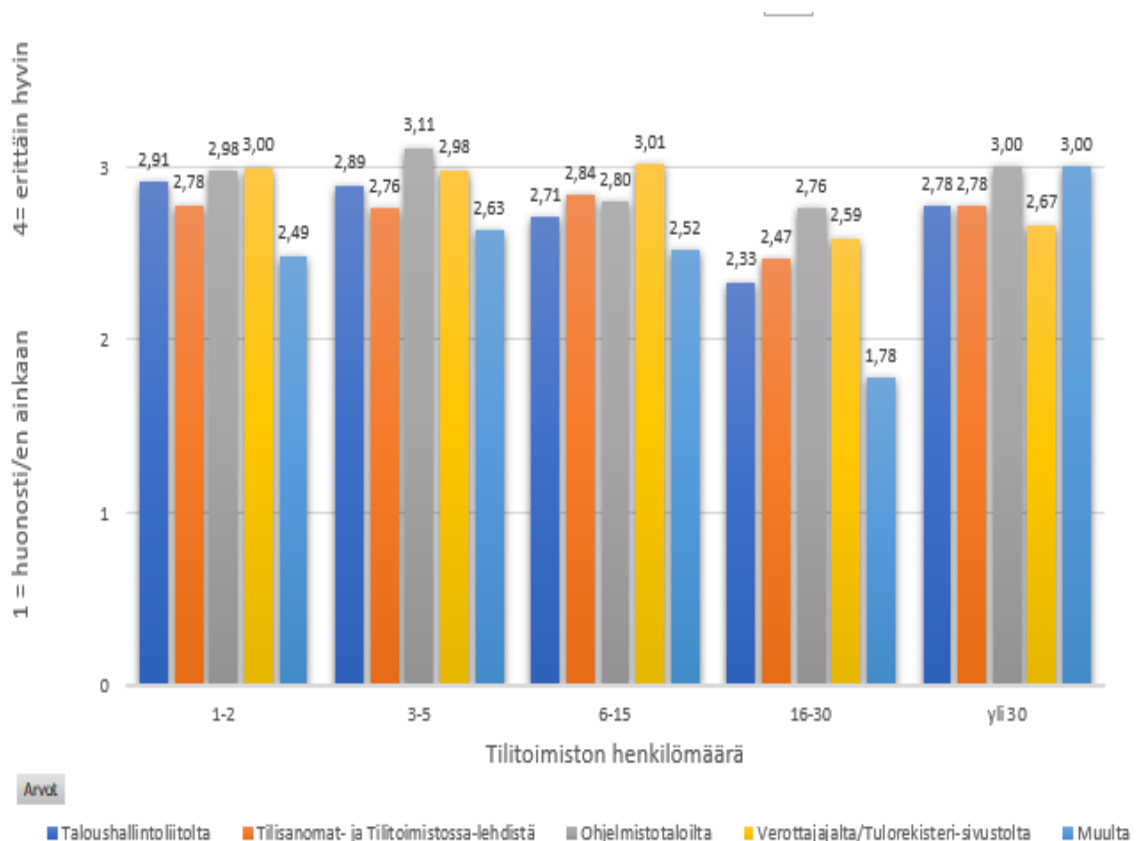
Oli hieman yllättävää, että suurimmat tilitoimistot kokivat etenkin tulorekisterin toiminnan huonommaksi kuin pienemmät tilitoimistot. Oletus on helposti, että isomilla toimistoilla on paremmat resurssit mm. kouluttaa henkilökuntaansa. Näin ollen olisi voinut ajatella, että tulorekisterin käyttöönottoonkin olisi kyetty valmistautumaan ja varautumaan isoissa toimistoissa pieniä paremmin.

Halutessasi voit antaa vapaata palautetta Tulorekisterijärjestelmän käyttööntöön liittyen

Tähän yksittäiseen kysymykseen tuli vastauksia jonkin verran, mutta vapaa palaute keskittyi suurimmilta osin kysymykseen kohdassa 15. Vapaa palautetta käsitellään kohdassa; sana on vapaa! Mitä palautetta haluat antaa Taloushallintoliitolle tulorekisteristä?

Mistä saitte tietoa Tulorekisteriin valmistautumisesta ja käyttöönotosta?

Tiltoimistot arvioivat tiedonsaantiaan eri tietolähteiltä, joiksi kyselyssä lueteltiin ohjelmistotalot, verottaja, Taloushallintoliitto, Tilisanomat ja Tilitoimistossa -lehdet sekä muu tietolähde. Kaikkien tiedon lähteiden arvosanaksi, 64 prosenttia arvioijista, antoi useimmiten numeron kolme ja seuraavaksi eniten numeron neljä. Neljä tarkoitti arvosanana erittäin hyvää, yhden ollessa ei lainkaan.

Kuvio 6. Tiedon lähteiden saamat arvosanojen keskiarvot, eri kokoluokan tilitoimistoissa, arvioitaessa tiedon saantia ennen tulorekisterin käyttöönottoa (N=493).

Muita tietolähteitä

Kysymyksellä tiedusteltiin, mistä muualta tilitoimistot olivat saaneet tietoa. Muiksi tietolähteiksi vastaajat ilmoittivat eläkelaitokset, muut tilitoimistot, talouslehdet, Suomen yrittäjät ja Kauppakamarin. Sosiaalisen median keskustelufoorumit näyttelivät myös tärkeää osaa tiedon haussa, ja kollegoiden antama apu oli korvaamatonta. Käytännön ohjeita, miten toimia, olikin usein kysytty Facebookin keskustelu ryhmistä ja tuttavilta.

Avoin palaute saadusta ja tarjolla olleesta tiedosta ja tiedotuksesta

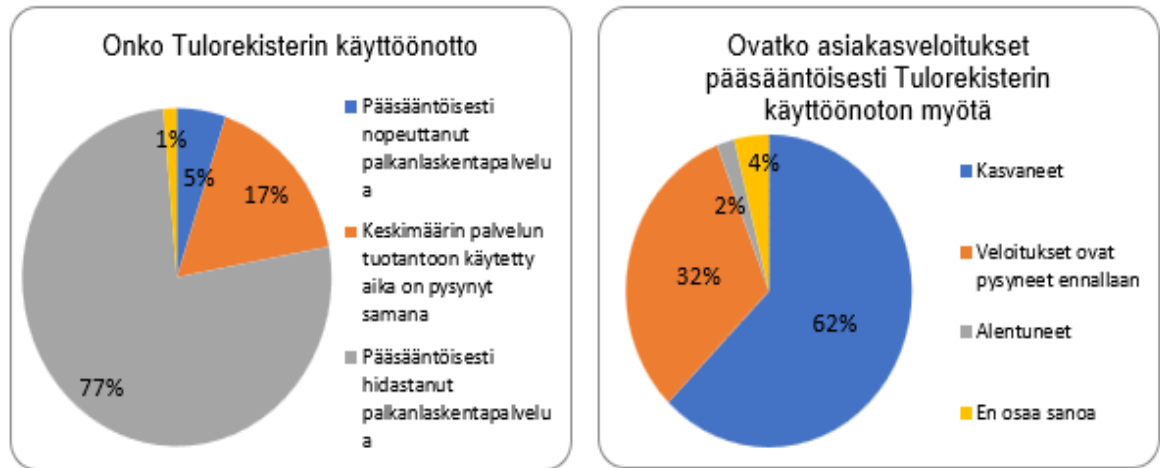
Avointa palautetta tiedosta ja tiedotuksesta ei saatu kovinkaan runsaasti. Osa annetusta palautteesta oli hyvää, osa moitteita. Vastauksista ei voinut muodostaa selkeää linjaa, sillä vastausten suhteellinen määrä vastaajiin nähden oli sen verran pieni, että yleistäminen olisi pelkkää arvailua. Avoimia vastauksia sen sijaan tuli runsaasti edelläkin mainitussa kohdassa 15, jossa tilitoimistot arvioivat koko tulorekisterijärjestelmää laajemmin.

Palkanlaskennan ajankäytön ja kustannusten arviointi sekä näkemys asiakkaiden suhtautumisesta

Kysymyksillä selvitettiin tulorekisterin käyttöönoton vaikutusta palkanlaskennan ajankäyttöön (kysymys 11), asiakasveloitusten kehittymiseen (kysymys 12) sekä asiakkaiden suhtautumiseen tulorekisterin mukanaan tuomiin muutoksiin (kysymys 13). Toisin sanoen haluttiin selvittää, miten tilitoimistot kokivat ja näkivät hallinnolliselle taakalle käyneen.

Runsaat 380 vastaajaa 497:stä oli sitä mieltä, että palkanlaskentapalvelu oli entistään hidastunut. Asiakasveloitukset olivat samalla kasvaneet ja huoli asiakkaiden suhtautumisesta oli suuri. Asiakkaista suurin osa suhtautui tulorekisterin tuomiin muutoksiin jonkin verran negatiivisesti tai neutraalisti. Avoimissa kommentissa todettiin myös, että palkanlaskennan hidastuminen ja monimutkaistuminen on tuonut tilitoimistoille joitain asiakkaita lisää. Ennen itse palkkansa hoitaneita pk-yrityksiä on siirtynyt tilitoimistojen asiakkaiksi huomattaessaan, että taakka on liian suuri ja ylivoimainen. Asiakkaat ovat ihmetelleet kustannusten nousua, mutta olleet samalla ihmeissään kuullessaan työmäärästä, mitä tulorekisteri on aiheuttanut.

Monessa toimistossa kustannusten nousu on katettu kokonaan tai osittain yrityksen omasta pussista. Työmäärän helpottumista odotellaan, toistaiseksi se on vain reilusti noussut, ja palkanlaskentapalvelut ovat hidastuneet.

Kuvio 7. Palkanlaskentapalvelun nopeutuminen/hidastuminen sekä veloitusten kehitys (N=493).

Sana on vapaa! Mitä palautetta haluat antaa Taloushallintoliitolle Tulorekisteristä?

Kysymyksellä pyydettiin avointa palautetta tulorekisteristä ja sitä tilioimistot myös antoivat. Valtaosassa kommentteja todettiin, että tulorekisteri otettiin käyttöön aivan liian aikaisin ja liian laajasti. Lisäksi vuodenvaihdetta pidettiin pahimpana mahdollisena ajankohtana, sillä silloinhan tilioimistoissa on vuoden pahin kiire. Vastaajat ihmettelivät myös suuresti käyttöönottoa edeltävän keskustelun puuttumista ja asiantuntijoiden eli tilioimistojen ja muiden tulevien käyttäjien asiantuntemuksen käyttämättä jättämistä. Tulorekisterin käyttöönoton aikataulu koettiin liian tiukaksi. Useassa vastauksessa todettiin, että ”tulorekisteri oli liian hätäisesti ja ilman testausta käyttöönotettu järjestelmä”. Tutkijana tulee mieleen, että tehty testaus ei näkynyt käyttöönotossa tarpeeksi, vaikka testausta tehtiinkin. Ensimmäinen sidosryhmätestaus toteutettiin 1.3.2018 alkaen (Tulorekisteri 2019b). Siinä tutkittiin, että palkkaohjelmistot tuottivat oikeanlaista aineistoa tulorekisterin vaatimukseen ja että tekninen rajapinta oli mahdollista. Testausta jatketaan myöhemmin vuoden 2019 aikana.

Tulorekisteriä moitittiin hankalaksi ja siinä liikkumista hitaaksi. Etenkin tietojen tarkistaminen ja virheiden korjaaminen oli vaikeaa, eikä vähiten siksi, että virheistä ei

saatu tarkkaa tietoa ajoissa. Useissa vastauksissa moitittiin, että samoja tietoja joutuu ilmoittamaan moneen kertaan. Viiden päivän aikarajaa pidettiin yleisesti tarpeettoman lyhyenä, ja useassa palautteessa entistä 12. päivän aikarajaa keuhuttiin paremmaksi.

Vastaajat eivät olleet tyytyväisiä tulorekisterin neuvontaan. Chat ja puhelin palvelu ruuhkautuivat, ja sähköisesti lähetettyihin tiedusteluihin kului kohtuuttomasti aikaa; erään vastaajan kohdalla yli viikon. Neuvojen ammattitaito kyseenalaistettiin, ja kiukkua herätti myös tiedon saanti pala kerrallaan. Vastaajista moni moitti chatin tapaa siirtää kyselijä neuvojalta neuvojalle ja asiantuntijakysymyksiin ei aina saatu lainkaan vastausta.

Kyselyyn vastanneiden rooli yrityksessä ja kokemus tietojen ilmoittamisesta tulorekisteriin (kysymykset 16 ja 17)

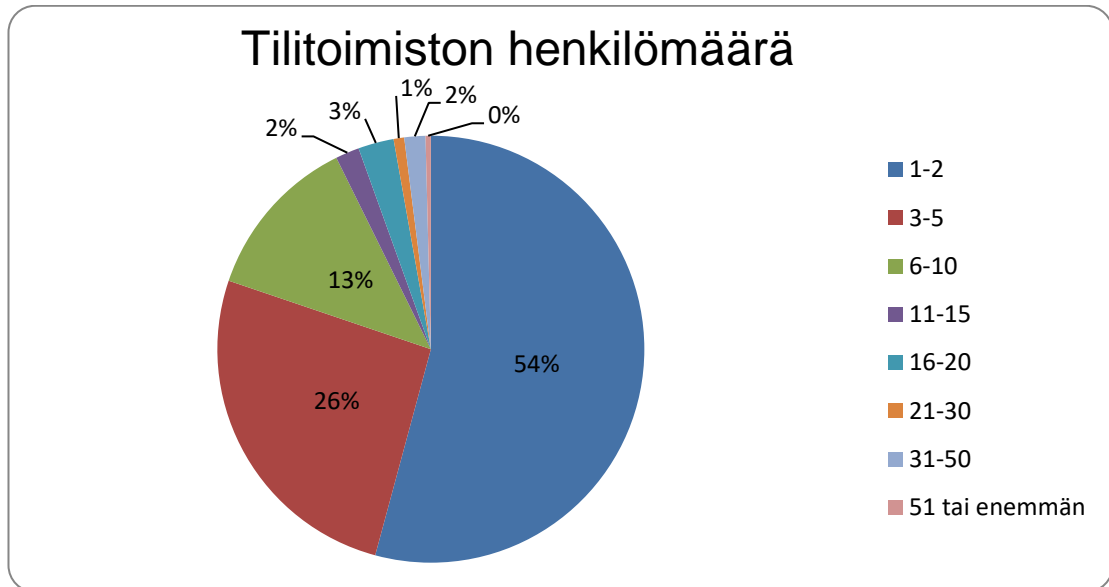
Vastaajista enemmistö ilmoitti olevansa yrityksen omistaja tai johtaja (67,7%). Lähes 97 vastaajaa sadasta, oli ilmoittanut tietoja rekisteriin itse. Vastaajista 15 ilmoitti, ettei hän ole itse tehnyt tulorekisteri-ilmoituksia. Näistä 13 tilitoimistoa oli yhden tai kahden työntekijän yrityksiä, yhdessä tilitoimistossa oli kolmesta viiteen työntekijää. Yksi tilitoimistoista oli suuri, yli 51 työntekijän yritys, jossa vastaajana oli yrityksen omistaja/johtaja. Ei ilmoituksen tehneistä vastaajista, peräti seitsemän oli palkanlaskijoita.

Taloushallintoliiton jäsenyys ja tilitoimistojen henkilömäärä

Vastaajien jäsenyyttä selvittäessä, saatettiin todeta, että mitä suurempi tilitoimisto sen varmemmin taloushallintoliiton jäsen. Pienimmistä, yhden tai kahden työntekijän tilitoimistoista, vain 13 prosenttia kuului taloushallintoliiton jäsenistöön. Tilitoimistoista, joissa työskenteli kolmesta viiteen työntekijää, liki 40 prosenttia kuului taloushallintoliittoon. Yli 20 työntekijän toimistot kuuluivat kaikki taloushallintoliiton jäsenyrityksiin.

Kooltaan vastanneet tilitoimistot olivat suurimmaksi osaksi pieniä yhden tai kahden työntekijän toimistoja. Seuraavaksi eniten työntekijöitä oli kolmesta viiteen. Lopulli-

sisä vastausten analyyseissä henkilömäärä rajauksia yhdisteltiin yli viiden työntekijän toimistoissa, jotta tulosten tarkastelu oli yleistävämpää. Yli viiden työntekijän toimistoja oli kaiken kaikkiaan vain 20 prosenttia.

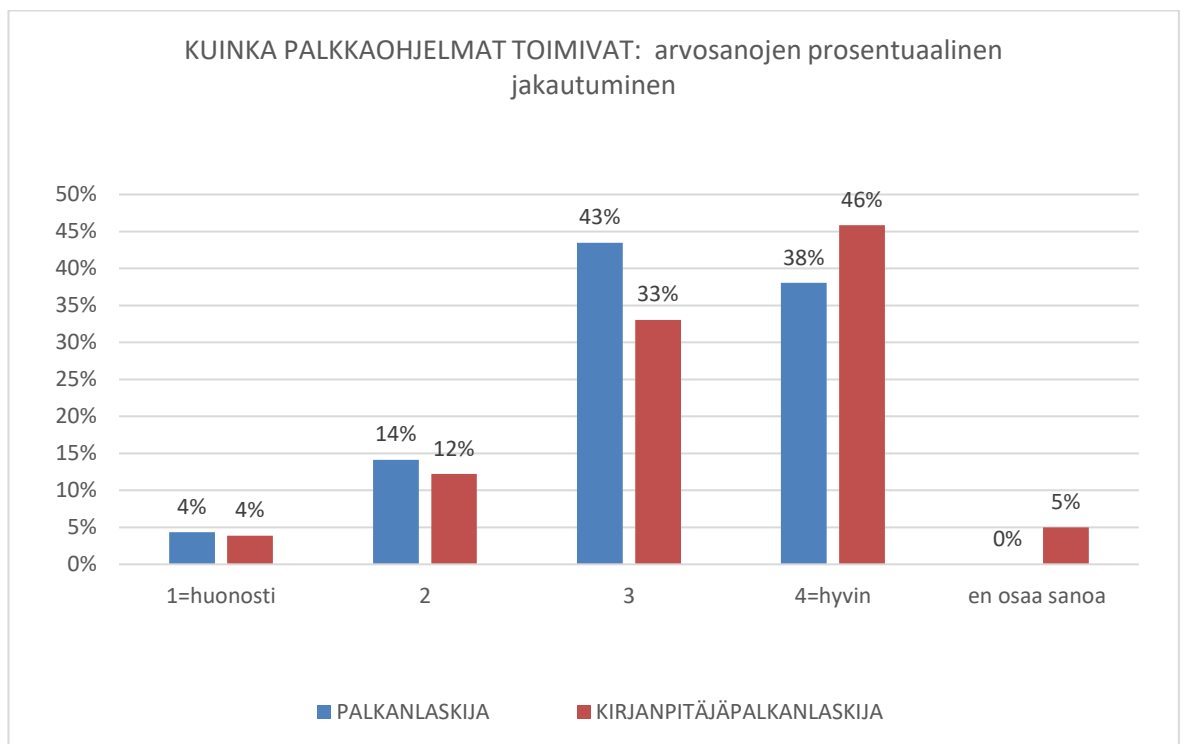
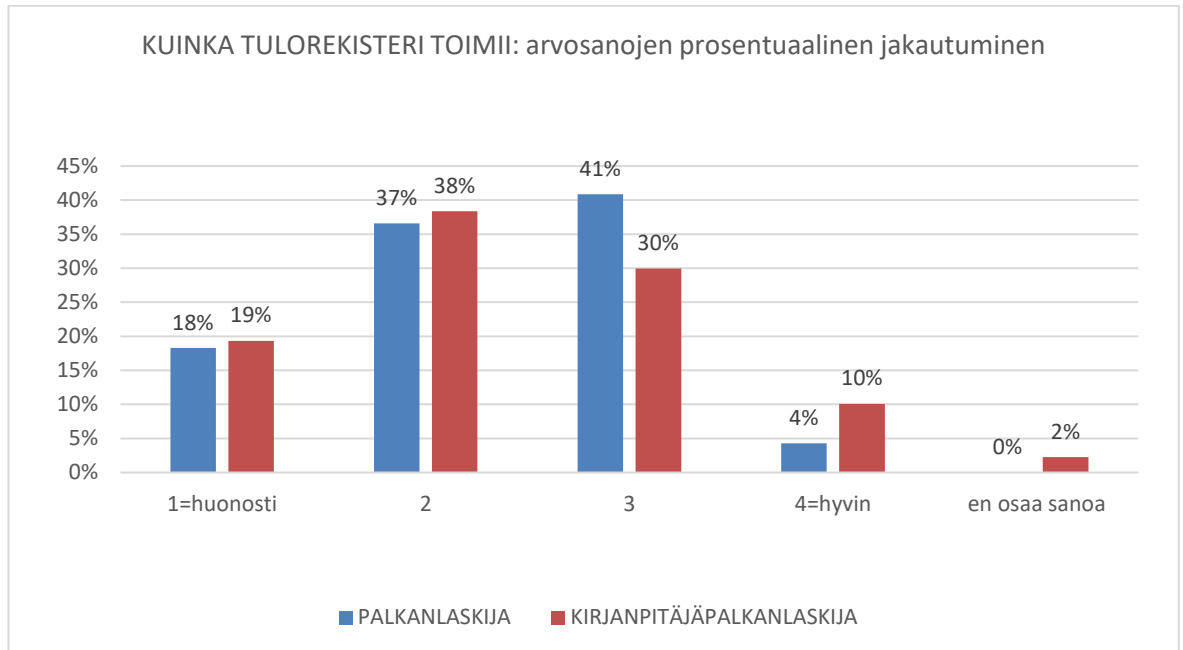
Kuvio 8. Tilitoimiston henkilömäärien jakauma.

Palkanlaskija vai kirjanpitäjäpalkanlaskija

Viimeisessä kysymyksessä haluttiin selvittää, kuinka monessa tilitoimistossa palkanlaskentaa hoitaa erikoistunut palkanlaskija. Tällaisia toimistoja oli 93 kpl. 364 tilitoimistoa ilmoitti, että kirjanpitäjä hoitaa myös palkkahallinnon. Loput eli noin 40 tilitoimistoa ilmoittivat, että palkanlaskennan hoitaa joku muu, kuten asiakas itse tai palkanlaskijat ja kirjanpitäjät kumpikin vuorollaan tai tasaisesti. Asiakkaan hoitaessa itse palkanlaskentansa, tilitoimisto välttyi tulorekisteriin tehtävistä ilmoituksista.

Palkanlaskijoiden ja kirjanpitäjäpalkanlaskijoiden vastauksia verrattiin kysymyksissä neljä ja viisi, joissa pyydettiin arvioimaan niin tulorekisterin kuin palkkaohjelmienkin toimivuutta käyttöönoton alussa. 72 palkanlaskijaa 93:sta ja 244 kirjanpitäjäpalkanlaskijaa 357:stä antoi tulorekisterin toiminnalle arvosanan kaksi tai kolme. Palkkaohjelmien toimintaa arvioitaessa enemmistö eli 40 palkanlaskijaa 92:sta antoi arvosanaksi kolme, kun kirjanpitäjäpalkanlaskijoista suurin osa eli 165 henkilöä 360:stä, antoi korkeimman arvosanan neljä.

Mahtaako arvosanojen paremmuuteen kirjanpitäjäpalkanlaskijoiden keskuudessa vaikuttaa ehkä hieman se, että he eivät kenties ole niin kriittisiä työstäessään palkkoja kuin palkanlaskentaan erikoistuneet palkanlaskijat mahdollisesti ovat?

Kuvio 9. Palkanlaskijoiden ja kirjanpitäjäpalkanlaskijoiden arviot tulorekisterin ja palkkaohjelmien toimivuudesta (n= 450).

Muutos-/kehitysehdotuksia

Vastaajat antoivat avoimissa vastauksissaan myös muutos- ja kehitysehdotuksia. Osa ehdotuksista on jo jollain tapaa huomioitukin tulorekisterissä. Koska tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää nimenomaan tulorekisterin käyttöönoton onnistumista, opinnäytetyön tekijä halusi tuoda esiin seikkoja, joiden muutoksilla tulorekisterin käyttäjät uskoisivat olevan positiivista vaikutusta järjestelmän käytettävyyteen.

- Aikarajaa järkevöitettävä

Aikarajaa kommentoineet palkanlaskijat pitivät viiden päivän aikarajaa liian lyhyenä ja he toivatkin esille sen, että lyhentyneet aikarajat kuormittavat palkanlaskentaa entistään eikä tuo palkanlaskennalle lisäarvoa. Aikaisempaa kuin 12. päivää pidettiin hyvänä, samoin uskottiin, että kuukausitaso olisi riittävä.

- Tulostusmahdollisuudet

Tulorekisteri-ilmoituksista tulisi saada tulostettua erilaisia yhteenvetoja ilman erillistä raportin tilausta. Myös pikatulostus pdf- tai muuksi sähköisesti lähetettäväksi tiedostoksi, olisi toivottava. Samoin tulisi voida tulostaa myös maksulappu, ettei tarvitsisi odotella tietojen siirtymistä Oma Veroon.

Etenkin maksulapun tulostamisen puute koettiin palkanlaskentaa hidastavaksi vaiheeksi. Opinnäytetyön tekijästäkin tuntuu uskomattomalta, että vaikka palkanlaskenta on muuten valmis ja ilmoitukset lähetetty, aikaa kuluu yhä odotellessa sähköistä siirtoa. Aikarajojen ollessa tiukkoja, tulee myös maksulappu voida tulostaa nopeasti ja vaivattomasti.

- Näkymä

Näkymää toivottiin muutettavan niin, että ilmoitus näkyisi kokonaisuudessaan eikä vain osittain. Paljon palkkoja tekevät palkanlaskijat korostivat sitä, että kokonaisuuden näkeminen helpottaisi suuresti ilmoitusten oikeellisuuden tarkistamista.

- Vakuutukset, valtuutukset ja sotu

Yel-vakuutetun palkansaajan tiedot tulee päivittää oikeiksi ja yrittäjä-työnimike sal-
littava. Sosiaaliturvamaksu tulee saada automaattiseksi ja vakuutusnumeron tulisi
löytyä suoraan järjestelmästä. Yksityistalouden valtuutukset saatava onnistumaan.

Tämä vahvistaa osaltaan opinnäytetyön tekijälle syntynyttä kuvaa tulorekisterin säh-
köisyyden vajavaisuudesta. Moni asia ajautuu tulorekisterin kautta sidosryhmille,
mutta synkronointi ei ole vielä läheskään täydellistä.

- Työnantaja/-tekijä muutokset

Kun rekisteröity työnantaja siirtyy työnantajaksi, jolla ei ole työntekijöitä, ilmoittami-
nen ei olekaan yksinkertaista: tulorekisteri vaatii vakuutusta eikä anna tehdä ilmoi-
tusta ei palkkaa maksavasta työnantajasta. Työntekijän siirtyessä määräaikaisesta
vakituiseksi, tulee kyetä tekemään lomakorvauksen peruutus.

- Tarkistuslistat/selvityspyynnöt

Tarkistuslistat tulee muuttaa kronologisiksi ja selvityspyyntöjen tulee olla yksilöidym-
piä, jotta selvitysten teko helpottuu: kuukausi, jolloin virhe on tapahtunut, tulolaji ja
henkilö.

- Ohjeistus, ”täpät” ja tunnukset

Ohjeistus koettiin monimutkaiseksi ja se toivottiin tehtävän yksiselitteisemmäksi,
helpommin tulkittavaksi. Erilaisten ”täppi”-kohtien määrää tulee supistaa. Palkanlas-
kennassa tarvitaan erilaisia tunnuslukuja, joiden määrää tulisi voida vähentää.

- Päivämäärät

Päivämäärien automaattisuutta/oletusta tulee lisätä: on tarpeetonta ja aikaa vievää,
että jokaiselle palkkaan liittyvälle riville pitää erikseen lisätä alku- ja päättymispäivä-
määrät ja etenkin, että kalenterissa on erikseen valittava kuukausi, vaikka esim.
edellisen kuun päivät olisivat näkyvissä. Aikajaksojen ehdotuksen tulisi tulla suo-
raan ohjelmasta niin, ettei joka kerta joudu syöttämään aikajaksoa uudelleen.

Palkkoja ilmoittaessa ei liene vaikeaa saada koneelle asetetuksi automaattista oletuspäivää, joka olisi edellisessä kohdassa asetettu päivä. Päivämäärät ovat kuitenkin ilmoituksia tehtäessä pääsääntöisesti samat tai ainakaan erot eivät ole suuria. Ajansäästö olisi palkanlaskijalle merkittävä.

- Yhdistykset

Yhdistysten ilmoittamiseen tulisi saada kevennystä ja yhdistysten matkoista maksettavien maksujen seuranta mahdolliseksi: seuraisi verovapaan rajan täyttymistä.

- Tietoturva/Salassapito

Asiakkaan henkilökohtaiset verotustiedot vain asiakkaan tietoon (toiminimi). Omien pankkitunnusten käytölle stoppi.

Tilitoimistojen henkilökunta tuntui kovasti vastustavan omien pankkitunnusten käyttöä. Eräs henkilö kommentoi, että hänestä on kovin kummallista, että omilla tunnuksillaan hän voisi pureutua asiakkaansa tietoihin missä ja milloin vain. Toki etätyö mahdollistaa tietoihin sukeltamisen myös työpaikan ulkopuolella, mutta yrityksen tunnukset koettaisiin kuitenkin turvallisimmiksi.

- Palkka.fi

Palkka.fi annetuista tiedoista tulisi saada verkkolasku työeläkeyhtiöiltä.

- Miinusmerkkiset palkat

Myös miinusmerkkisten palkkojen eli virheellisen palkkalaskelman korjauksen lähettämistä toivottiin. Näin korjaaminen olisi peruutuksia ja uudelleen lähettämisiä yksinkertaisempaa ja nopeampaa.

- Hakutoiminto

Hakutoiminnon tilalle toivottiin kansiota tai postilaatikkaa, josta ilmoitukset löytyisivät kuukausittain. Kansio tai postilaatikko nopeuttaisi tietojen/tiedostojen hakemista tuorekisterissä. Nyt palkanlaskijat valittelivat, että aikaisempien ilmoitusten haku oli sekavaa ja hidasta.

4.5 Johtopäätökset

Palkanlaskijoiden pelko tulorekisterin käyttöönoton alun mahdollisista ongelmista valitettavasti toteutui. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että tulorekisterin käyttöönotto ei onnistunut täysin toivotulla tavalla. Se sai moitteita toimivuudestaan, ja avoimissa kommentteissa moitittiin tapaa, jolla käyttöönotto tapahtui. Koska palkkajärjestelmien arviot olivat kauttaaltaan hyviä, voidaan päätellä, että niiden osalta käyttöönotto ja sitä edeltävät toimenpiteet ovat onnistuneet hyvin.

Kuten jo aikaisemmin kappaleessa 4.3 mainittiin, voisi helposti olettaa, että suuremmissa tilitoimistoissa tulorekisteriin valmistautuminen olisi hoidettu pienempiä tilitoimistoja paremmin laajempien resurssien vuoksi. Näin ei kuitenkaan näyttänyt olevan sillä vastauksissa ei syntynyt eroja pienten ja suurten välillä. Tiedonsaanti ennen käyttöönottoa koettiin kauttaaltaan hyväksi. Tilitoimistot, joissa oli 16–30 tai yli 30 henkilöä arvioivat tiedonsaannin vain aavistuksen huonommaksi kuin sitä pienemmät toimistot. Voidaan todeta, että tilitoimiston koolla ei ollut merkitystä sille, miten hyvin tilitoimistossa saatiin tietoa ja koulutusta tulevasta tulorekisteristä.

Tulorekisterin toimivuus ei tutkimuksen mukaan ollut riippuvainen siitä, tekikö palkanlaskentaa siihen erikoistunut palkanlaskija vai kirjanpitäjäpalkanlaskija. Ei edes siitä huolimatta, että erikoistuneen palkanlaskijan vaatimukset ja osaaminen ovat helposti eri tasolla kuin sivutöinänsä palkkoja laskevalla kirjanpitäjällä. Kyselyn mukaan järjestelmien toimiminen ei kuitenkaan ole ollut riippuvainen tekijästä. Kummankin ammattiryhmän mielestä palkkaohjelmat toimivat hyvin ja laajaa kritiikkiäkin saanut tulorekisteri ylittää arvosanoissa keskinkertaiselle tasolle. Kysely paljasti myös sen, että vain 20 prosentissa tilitoimistoja, palkanlaskennan hoitaa erikoistunut palkanlaskija (kysymys 22).

Tulorekisterin kannalta opinnäytetyön empiirinen osuus paljasti synkän totuuden: työmäärä ja kustannukset kasvoivat. Sitä tilitoimistoissa pelättiin. Tulorekisterin käyttöönotto hidasti palkanlaskentaa, ja asiakkaita jouduttiin laskuttamaan entistä voimakkaammin. Toisinaan, ja tutkimuksen mukaan hyvin usein, tilitoimisto ei laskuttanut nousseita kustannuksia asiakkaaltaan ”koska niin ei vaan voi tehdä”. Näin ollen kustannusten nousu on vaikuttanut suoraan laskevasti tilitoimiston kannattavuuteen. Hallinnollisen taakan vähentyessä, vaikutus olisi vallan toisen suuntainen.

Yritysten moitteet ajankäytön lisääntymisestä ja kustannusten noususta näyttävät tutkimuksen valossa tosilta. Myös yritysten huoli lisääntyneestä työtaakasta käyttöönoton alussa valitettavasti piti paikkansa. Tulorekisterin tärkein tavoite, hallinnollisen taakan pieneneminen, ei vielä ole toteutunut.

Tutkimuksen synkistä tuloksista huolimatta opinnäytetyön tekijä uskoo, että tulorekisteri on askel parempaan. Se kehittää viranomaisten välistä kommunikointia ja helpottaa kansalaisten mahdollisuutta seurata tulojaan. Matka on toki pitkä, koska hanke on valtava ja vaativa, mutta epäonnistumisista huolimatta on menty jo harppauksilla eteenpäin. Nyt jokaisella tulorekisterin käyttäjällä tulee vain olla luottava ja positiivinen asenne. Synkänkin pilven jälkeen alkaa kyllä aurinko paistaa. Vaikka osa palkanlaskijoista muistelee vanhaa, ja toivoo paluun olevan enemmän kuin todellista, ei paluuseen ole enää tietä. Digitalisuus on tulevaisuutta ja digiloikalla on mentävä eteenpäin, vaikka hammasta purren. Ilman puurtamista ei synny tuloksia, ilman kompastelua ei kehitytä ja ilman tulorekisteriä ei tulevaisuus ole ainakaan yksinkertaisempaa.

5 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada selville, miten kansallisen tulorekisterin käyttöön otossa onnistuttiin eri kokoisissa tilitoimistoissa. Taloushallintoliitossa koettiin olennaiseksi selvittää nimenomaan tilitoimistojen kuormittavuus tulorekisteriä käyttöönotettaessa. Tarkoitus ei ollut siis varsinaisesti kartoittaa ongelmia yksityiskohtaisesti. Verohallinto ja tulorekisteri yksikkö keskittyivät tutkimuksissaan sitä vastoin ongelmien löytämiseen ja yksilöintiin.

Teoreettisessa viitekehysessä, luku kaksi, käsitellään aluksi kansallista tulorekisteriä edeltäviä hankkeita, jotka liittyvät tiiviisti tulorekisteriin. Jo ennen tulorekisteriä on käynnistetty useita hankkeita, jotka liittyvät digitalisoitumiseen ja teoreettisessa viitekehysessä käydään läpi näitä hankkeita. Globalisaation edetessä, hankkeet liittyvät yhä useammin myös kansainvälisiin hankkeisiin, eikä tulorekisteri ole tässä asiassa poikkeus.

Viitekehysen kappale 2.6 käsittelee Case Verohallintoa. Se edelsi kansallista tulorekisteriä, helpottaen jo omalta osaltaan verotusta, tarkemmin sanottuna veroilmoitusten tekoa. Case Verohallintoon kuuluivat yksityishenkilöillekin tutut verokortti verkossa ja Oma Vero -palvelut.

Teoreettisen viitekehysen viimeisessä kappaleessa, 2.8, käsitellään hallinnosta johtuvia kustannuksia. Ne jaetaan tarkemmin kustannuksiin ja taakkaan, sillä perusteella, miksi ne muodostuvat. Kansallisen tulorekisterin tarkoitus on vähentää yritysten hallinnollista taakkaa ts. keventää niiden velvollisuuksia. Hallinnollisen taakan määrää on tutkittu ja tutkitaan jatkuvasti, ja sen suuruutta ei tule väheksyä. Vuoden 2012 tutkimuksessa hallinnolliseksi taakaksi paljastui Suomessa vuositasoisesti lähes kaksi miljardia euroa.

Luku kolme esittelee kansallisen tulorekisterin organisaatioineen ja vastuineen. Koko hanke eteni nimeämispyyntöstä kohti hankesuunnitelmaa ja vuonna 2014 tehtyä asettamispäätöstä. Luvussa käydään läpi hankkeessa esiteltyjen hyötyjen lisäksi mahdolliset riskit. Osa riskeistä tiedostettiin jo hankesuunnitelmassa, osa

niistä nostettiin esiin vasta ennen tulorekisterin käyttöönottoa. Tulorekisterin etenemisvaiheista lukija voi selkeästi havaita myös sen, missä kohtaa tulorekisterin edistymistä päivitettiin ja miltä toetutuminen tällä hetkellä näyttää.

Opinnäytetyön empiirinen osuus kuvataan luvussa neljä. Toimeksiantaja Taloushallintoliitto valvoo Taloushallinnon yritysten ja asiantuntijoiden etuja. Sen prioriteetit tässä tutkimuksessa olivat hallinnollisen taakan hahmottamisessa. Tulorekisteri sai kovaa kritiikkiä, joten Taloushallintoliitto halusi selvittää kuinka aiheellista kritiikki oikeasti oli: oliko kritiikki aiheellista ja jos oli, niin ilmenikö tilitoimistoissa selkeitä syitä ongelmien ilmenemiselle.

Tutkimus suoritettiin lähettämällä sähköinen kysely 3 200:lle tilitoimistolle. Tilitoimistojen aktiivisuus olikin kiitettävää, ja kyselyyn saatiin vastaukset lähes 500:lta tilitoimistolta. He arvioivat informaation ja opastuksen ennen tulorekisteriä hyväksi, niin tulorekisteriltä kuin muiltakin sidosorganisaatioilta mm. toimeksiantaja Taloushallintoliitolta. Tilitoimiston koko ja palkkailmoitusten antajan tyyppi eivät näyttäneet vaikuttaneen tulorekisterin käyttöönoton onnistumiseen. Tilitoimistoissa palkkoihin erikoistunut työntekijä tai palkkoja pääasiallisen toimensa ohessa tekevä kirjanpitäjä-palkanlaskija antoivat kyselyssä hyvin samansuuntaisia vastauksia.

Hallinnollisen taakan pienentämisessä tulorekisteri ei vielä onnistunut. Vastaajien enemmistö eli lähes 77 prosenttia vastasi palkanlaskentapalvelun hidastuneen. Reilusti yli puolet vastaajista (66 %) ilmoitti palkanlaskentapalveluiden veloitus-ten kasvaneen. Valitettavan monesta vastauksesta tuli esiin se seikka, että vaikka veloitukset kasvoivat, ne monesti ohitettiin eikä koko työtaakkaa laskutettu.

Tutkimuksen tärkeimpänä antina oli todentaa kritiikin laajuus. Saadut vastaukset kertoivat sen, että kritiikki tulorekisterin käyttöönotosta oli ansaittua. Ilmoitusten läpimeno takkusi, tiukka aikataulu osoittautui alussa lähes mahdottomaksi, järjestelmä oli hankala ja hidas. Tulorekisterin neuvonta petti ja kulutti tilitoimistossa työntekijöiden aikaa ja hermoja.

Käyttöönotosta on kulunut aikaa, ja tämän tutkimuksen teon aikana on tehty erinäisiä tutkimuksia, jossa on selvitetty virheitä ja niiden syitä. Maaliskuussa Tulorekisteri suoritti puhelinhaastattelututkimuksen (Reinikainen 2019), joka varmasti myös vaikuttanut jatkotoimenpiteisiin. Tutkimusten perusteella Verohallinto on tekemässä ja

on tehnyt korjaavia liikkeitä mm. aikataulua on muutettu kuten kappaleessa 3.10 mainittiin. Tulorekisteriyksiköllä ja sen sidosryhmillä on tahtotila viedä tämä asia kunnialla loppuun asti. Jotta näin tapahtuu, tulee tulorekisterin toimivuutta seurata tästä eteenpäinkin jatkuvasti ja näin Verohallinto tekee. Myös sidosryhmät kuten Taloushallintoliitto, ovat aktiivisesti mukana tällä vaativalla ja pitkälläkin matkalla.

Alku aina vaikeaa -sanonta pitää paikkansa myös tulorekisterin käyttöönotossa. Alusta on kuljettu jo jonkin matkaa ja matka jatkuu. Opinnäytetyön tekijä voi vain todeta, että parannuksia on jo saatu aikaiseksi, ja korjaavia liikkeitä tehdään sen mukaan, kun tarvetta ilmenee.

Jatkotutkimuksia olisi hyvä tehdä matkan varrella enemmänkin, mutta viimeistään seuraavan kerran ensi vuoden alussa. Vuosi tulorekisteriä takana kertoo varmasti paljon rekisterin kehittäjille ja varmistaa entisestään laajenemisen onnistumista. Onhan asettamispäätöksessä (2014, 2) maininta laajennettavuudesta, joka viimevaiheissa tarkoittaa helpotusta koko kansalle, ei pelkästään palkanmaksajille tai tilitoimistoille.

Yksi mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi myös projektin hallinta. Kuinka tulorekisteriyksikön ja sidosryhmien välinen yhteistyö sujui? Miten sidosryhmät kokivat yhteistyön? Kuunneltiinko sidosryhmiä tarpeeksi? Kun ja jos ”pilotointi” oli nyt puutteellista, voisiko sitä lisätä ja millä tavalla?

Tutkimista olisi mielenkiintoista ja ihanteellista jatkaa muutaman vuoden kuluttua, kun tulorekisterin aiheuttama muutosvastarinta on selätetty, alun vaikeudet ja virheet on korjattu ja kansalaisetkin seuraavat tulojensa kertymistä tulorekisteristä? Onko järjestelmä kannustanut työntekoon? Onko palkkahallinnosta tullut täysin koneellista ja automaattista. Mitä vaikutuksia sillä on HR:ään? Kuinka monessa yrityksessä on siirrytty automaattiseen työvuorosuunnitteluun sähköistymisen ja automaation myötä? Tulorekisterin ja digitalisoitumisen vaikutukset yleensäkin ovat niin laajat, että tutkittavaa löytyy nyt ja tulevaisuudessa. Kiinnostavaa olisi myös seurata verotuksen kehittymistä: tarkoitushan on päästä niin jälkiveroista kuin veron palautuksistakin.

LÄHTEET

- Asettamispäätös. 2014. [Verkkajulkaisu]. Kansallisen tulorekisterin perustamishanke. Helsinki: Valtiovarainministeriö. [Viitattu 24.3.2019]. Saatavana: https://suomidigi.fi/wp-content/uploads/2017/10/ASETTAMISPAA-TOS_20141208071501.pdf
- Ehdotus. 2008. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi. Bryssel: Euroopan yhteisöjen komissio. [Viitattu 26.3.2019]. Saatavana: <https://docplayer.fi/5712401-Euroopan-yhteisöjen-komissio-ehdotus-euroopan-parlamentin-ja-neuvoston-direktiivi.html>
- Eurosystem. 2006. Press release: Single Euro Payments Area. [Verkkajulkaisu]. Frankfurt: European Central Bank. [Viitattu 15.5.2019]. Saatavana: https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2006/html/pr060504_1.en.html
- Fredman, J., Männistö, E. & Ojala, M. 2019. Palkka- ja verotustietojen ilmoittaminen eilisestä ylihuomiseen. [Verkkolehtiartikkeli]. Tilisanomat 16.1.2019. [Viitattu 14.3.2019]. Saatavana: <https://tilisanomat.fi/palkkahallinto/palkka-ja-verotustietojen>
- Gartner. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. Kansallinen tulorekisteri. Karkea määrittelymalli sidosryhmäkeskustelua varten. Gartner Consulting. [Viitattu 20.3.2019]. Saatavana: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwiki.julkict.fi%2Fjulkict%2Fjuhta%2Fjuhta-n-jaostot%2Ftietoarkkitehtuuriryhma%2Fkmr-kasitemalliryhma%2Farkisto-08-2016%2Ftulorekisteri%2Ftausta-aineistoa%2Ftulorekisterin-karkea-maarittely%2Fat_download%2Ffile
- Hallituksen päätös. 2014. Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta osana julkisen talouden suunnitelmaa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 28.5.2019]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1044815/Hallituksen+paatos+rakennepoliittisen.pdf/2693ae4e-f145-46eb-a5e6-8350bc4f3e46>
- Heikinmaa, R. 2018. Kansallinen tulorekisteri ja sen vaikutukset palkanlaskennassa. [Verkkajulkaisu]. Kuopio: Savonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu 12.4.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/145723/Heikinmaa_Riikka.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heikkilä, T. 2014. 9. uud. p. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Helin, M. 2009. FIA-hanke helpottaa taloushallinnon ammattilaisten työtä. [Verkkolehtiartikkeli]. Tilisanomat 19.5.2019. [Viitattu 15.5.2019]. Saatavana: <https://tilisanomat.fi/yleiset/fia-hanke-helpottaa-taloushallinnon-ammattilaisten-tyota>

- Honkatukia, J. & Rauhanen, T. 2011. Yritysten hallinnollisen taakan vähentämisen kokonaistaloudelliset vaikutukset. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. [Viitattu 2.5.2019]. Saatavana: <https://tem.fi/documents/1410877/2395713/Selvitys-taakan-vahentamisen-kokonaistaloudellisista-vaikutuksista.pdf/c23d9422-80f6-4055-80fb-aab1da6fccd4>
- Hyyrynen, M. 2016. Kansallinen tulorekisterihanke. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Verohallinto. [Viitattu 18.4.2019]. Saatavana: <https://www.vero.fi/contentassets/4b7a3c2243f64846864a42c2e96b274a/kansallinen-tulorekisterihanke---ohjelmistotalopaiva-17.11.2016.pdf>
- ICT2015. 2013. 21 polkua Kitkattomaan Suomeen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 6.4.2019]. Saatavana: http://www.jukkaranila.fi/docs/ICT2015_raportti_final.pdf
- Isola-Miettinen, H. 2014. Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset 2/2014: Toimintaohjelma yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseksi. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavana: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/25084220/toimintaohjelma-yritysten-hallinnollisen-taakan-vahentamiseksi-netti-02-2014.pdf>
- Kananen, J. 2008. Kantti –kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 89.
- Kangasharju, A. & Rauhanen, T. 2008. Lainsäädännön hallinnollinen taakka yrityksille: raskaimmat säädösalueet. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Edita Publishing Oy. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Kilpailukyky 13/2008. [Viitattu 20.4.2019]. Saatavana: <https://docplayer.fi/8665492-Lainsaadannon-hallinnollisen-taakka-yrityksille-raskaimmat-saadosalueet.html>
- Koiranen, I., Räsänen, P. & Södergård, C. 2016. Mitä digitalisaatio on tarkoittanut kansalaisen näkökulmasta? [Verkkolehtiartikkeli]. Talous ja yhteiskunta 3/2016. [Viitattu 9.5.2019]. Saatavana: <http://www.labour.fi/ty/tylehti/talous-yhteiskunta-32016/mita-digitalisaatio-on-tarcoittanut-kansalaisen-nakokulmasta/>
- Kotipelto, J. 2011. Split payment: Kohti reaaliaikaista taloutta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Verohallinto. [Viitattu 15.5.2019]. Saatavana: https://www.suomenpankki.fi/globalassets/fi/raha-ja-maksaminen/maksujarjestelmat/maksufoorumi/mf11_03_kotipelto_johanna_split_payment_print_print.pdf
- Kouhia-Kuusisto, K., Mikkonen, L., Syvänperä, O., Turunen, L. 2017. Palkkavuosi. 10. uud. P. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- L 12.1.2018/53. Laki tulotietojärjestelmästä.

- Lahti, J. 2009. Tieto ja Aditro sähköistävät taloushallintoa miljoonahankkeessa. [Verkkoartikkeli]. Iltasanomat 2.3.2009. [Viitattu 12.5.2019]. Saatavana: <https://www.is.fi/digitoday/art-2000001620002.html>
- Lehtonen, T. 2019. Tulorekisteri - Muutokset tilitoimiston palkkahallinnossa. [Verkkojulkaisu]. Vaasa: Vaasan ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 31.5.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/166701/Lehtonen_Tarja.pdf?sequence=2
- Leinonen, A. 2015. Kansallisen tulorekisterin perustamishankkeesta. ICT2015-väli-tuloseminaari. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtiovarainministeriö. [Viitattu 24.4.2019]. Saatavana: https://teknologiateollisuus.fi/sites/default/files/file_attachments/arto_leinonen_katre_ict_180515.pdf
- Leinonen, A. 2017. Tulorekisteri - Lainsäädännön keskeinen sisältö, toiminnalliset periaatteet ja valmistelu. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtiovarainministeriö. [Viitattu 14.4.2019]. Saatavana: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMeta-tieto/Documents/EDK-2017-AK-150565.pdf>
- Loppuraportti. 2012. Selvitys yritysten hallinnollisen taakan kehityksestä - Loppuraportti. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 4.5.2019]. Saatavana: <https://tem.fi/documents/1410877/2395713/Selvitys-yritysten-hallinnollisen-taakan-kehityksesta.pdf/b818c75e-7738-4c45-92c3-15fec4018981>
- Lyytinen, E. 2019. Kehitysasiantuntija. Suomen Taloushallintoliitto ry. Puhelinkeskustelu 11.4.2019.
- Niinivuo, S. 2018. Palkasta on voinut saada vaikka tonnin etukäteen – tulorekisteri uhkaa sysätä förskotit historiaan. [Verkkolehtiartikkeli]. Taloussanomat 16.12.2018. [Viitattu 23.5.2019]. Saatavana: <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000005932817.html>
- Rantanen, J. 2019. Tulorekisterin gastronomia – laivabuffet ja päivän keitto, olkaa hyvät. [Blogikirjoitus]. Helsinki: Keva. [Viitattu 28.5.2019]. Saatavana: <https://www.keva.fi/blogi-kirjoitukset/tulorekisterin-gastronomia--laivabuffet-ja-paivan-keitto-olkaa-hyvat/>
- Reinikainen, P. 2.4.2019. Tulorekisteriketutus jatkuu: Tilitoimistoyrittäjä laukoo suorat sanat. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen Yrittäjät. [Viitattu 12.4.2019]. Saatavana: <https://www.yrittajat.fi/uutiset/606002-tulorekisteriketutus-jatkuu-tilitoimistoyrittaja-laukoo-suorat-sanat>

- Second-Best World 2.5.2014. Reaaliaikainen tulorekisteri – jäävätkö byrokraatialoukut historiaan? [Blogikirjoitus]. [Viitattu 28.5.2019]. Saatavana: <https://secondbestworld.wordpress.com/2014/05/02/reaaliaikainen-tulorekisteri-jaavatko-byrokraatialoukut-historiaan/>
- Sipinen, M. 2019. Tulorekisterin aiheuttamat muutokset tilitoimistotyöskentelyssä. [Verkkojulkaisu]. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu 20.4.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169806/Sipinen_Milla.pdf?sequence=2
- Sirkiä, J. 2018. Henkilöiden tuloverotus muuttuu 2018–2019. [Blogimerkintä]. [Viitattu 26.4.2019]. Saatavana: <https://relipe.fi/henkiloiden-tuloverotus-muuttuu-2018-2019/>
- Soro, A. 2019. Toimitusjohtaja. Taloushallintoliitto ry. Puhelinkeskustelu 26.3.2019.
- SVT. 2017. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Internetin käytön ja eräiden käyttötarkoitusten yleisyys 2016 . [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 12.5.2019]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/sutivi/2017/sutivi_2017_2017-08-24_tau_001_fi.html
- Sävy. 2007. Säädosvalmistelun yritysvaikutusten arviointihanke Sävy-Raportti toimintakaudelta 1.12.2004-31.12.2007. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö. [Viitattu 29.5.2019]. Saatavana: <https://docplayer.fi/2131293-Saadossalmistelun-yritysvaikutusten-arviointihanke-savy-raportti-toimintakaudelta-1-12-2004-31-12-2007-parempaa-lainsaadantaa-lisaa-kilpailukyky.html>
- Taloushallintoliitto. 2019a. Tulorekisterin ongelmia kartoitettu – valuviat on korjattava. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Taloushallintoliitto. [Viitattu 15.3.2019]. Saatavana: uutiset.taloushallintoliitto.fi/news/tulorekisterin-ongelmia-kartoitettu-valuviat-on-korjattava-361299?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=Subscription&utm_content=current_news
- Taloushallintoliitto. 2019b. Tulorekisterin ongelmat monimutkaistuvat. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Taloushallintoliitto. [Viitattu 15.3.2019]. Saatavana: [http://uutiset.taloushallintoliitto.fi/news/tulorekisterin-ongelmat-monimutkaistuvat-362242](https://uutiset.taloushallintoliitto.fi/news/tulorekisterin-ongelmat-monimutkaistuvat-362242)
- Taloushallintoliitto. Ei päiväystä. Tilitoimistoala Suomessa. [Verkkosivusto]. Helsinki: Taloushallintoliitto ry. [Viitattu 1.6.2019]. Saatavana: <https://taloushallintoliitto.fi/tietoa-meista/tutkimuksia-ja-tietoa-alasta/tilitoimistoala-suomessa>
- Talpa. Ei päiväystä. Kansallinen tulorekisteri-hanke. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin kaupunki. [Viitattu 2.5.2019]. Saatavana: <http://www.talpatiedot-taa.fi/media/ladattavat/talpa-paiva-3.5.2017/kansallinen-tulorekisteri-kaytossa-vuonna-2019.pdf>

- Tenhunen, M. 2016. Miksi asiakas ei vastaa? 11 vinkkiä toimivan kyselyn laatimiseen. [Blogimerkintä]. [Viitattu 12.4.2019]. Saatavana: <https://www.quest-back.com/fi/blogi/miksi-asiakas-ei-vastaa-11-vinkkiä-toimivan-kyselyn-laatimiseen/>
- Tiedote. 2015. Suomi digitalisoituu ICT2015-ryhmän viitoittamalla tiellä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Teknologiateollisuus ry. [Viitattu 14.5.2019]. Saatavana: <https://teknologiateollisuus.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/suomi-digitalisoituu-ict-2015-tyoryhman-viitoittamalla-tiella>
- Tietoa meistä. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Suomen Taloushallintoliitto ry. [Viitattu 26.3.2019]. Saatavana: <https://taloushallintoliitto.fi/tietoa-meista>
- Tiirikainen, V. 2010. It ja parempi bisnes. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Tulorekisteri. 2018. Tulorekisteri käyttöönotto tuo muutoksia työeläkelakeihin. [Verkkosivusto]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 30.5.2019]. Saatavana: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tulorekisteri-kayttoonotto-tuo-muutoksia-tyoelakelakeihin
- Tulorekisteri. 2019a. Tulorekisterin seuraavat askeleet - Tulorekisterin laajennuksia suunnitellaan kahteen kokonaisuuteen. [Verkkosivusto]. Helsinki: Verohallinto. [Viitattu 28.5.2019]. Saatavana: <https://www.vero.fi/tulorekisteri/tietoa-meistä/tietoa-tulorekisteristä/ajankohtaista/uutiset/tulorekisterin-laajennus/>
- Tulorekisteri. 2019b. Ajankohtaista testauksesta. [Verkkosivusto]. Helsinki: Verohallinto. [Viitattu 28.5.2019]. Saatavana: <https://www.vero.fi/tulorekisteri/ohjelmistokehittäjät/sidosryhmättestaus/ajankohtaista-testauksesta/>
- Tulorekisterin välitilinpäätös. 2019. [Verkkolehtiartikkeli]. Tilitoimistossa (3). [Viitattu 13.6.2019]. Saatavana: <https://tilitoimistossa.taloushallintoliitto.fi/toimintamallit-ja-tyokalut/tulorekisterin-valitilinpaaotos>
- Työnantajavelvoitteet. 2010. Selvitys yrityksille aiheutuvista hallinnollisista kustannuksista - Työnantajavelvoitteet. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 4.5.2019]. Saatavana: https://docplayer.fi/18053877-Selvitys-yrityksille-aiheutuvista-hallinnollisista-kustannuksista-tyonantajavelvoitteet.html#show_full_text
- Valtiovarainministeriö. 2015. [Verkkosivusto]. Kansallinen tulorekisteri otetaan käyttöön vuonna 2019. [Viitattu 22.4.2019]. Saatavana: https://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kansallinen-tulorekisteri-otetaan-kayttoon-vuonna-2019
- Valtiovarainministeriö. 2019. [Verkkosivusto]. Tulorekisteri laajenee kahdessa vaiheessa – eläkkeet ja etuudet mukaan 2021. Helsinki: Valtiovarainministeriö. [Viitattu 28.5.2019]. Saatavana: https://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tulorekisteri-laajenee-kahdessa-vaiheessa-elakkeet-ja-etuudet-mukaan-2021

Vero. 2009. Case Verohallinto: Veroilmoitus verkossa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Verohallinto. [Viitattu 19.5.2019]. Saatavana: <https://docplayer.fi/3335917-Case-verohallinto-veroilmoitus-verkossa.html>

VM055:00/2014. 2014. Kansallisen tulorekisterin perustamishanke. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valtiovarainministeriö. [Viitattu 24.3.2019]. Saatavana: <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM055:00/2014>

What is real time economy. Ei päiväystä. Introducing Real-Time Economy. [Video]. Helsinki: Real-Time Economy Competence Center. [Viitattu 15.5.2019]. Saatavana: <http://rte.fi/what-is-real-time-economy/>

Yliaho, N. 2019. Tulorekisteri ja sen käyttöönoton vaikutukset palkanlaskentaan. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu 12.4.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/171976/Yliaho_Nina.pdf?sequence=2&isAllowed=y

LIITTEET

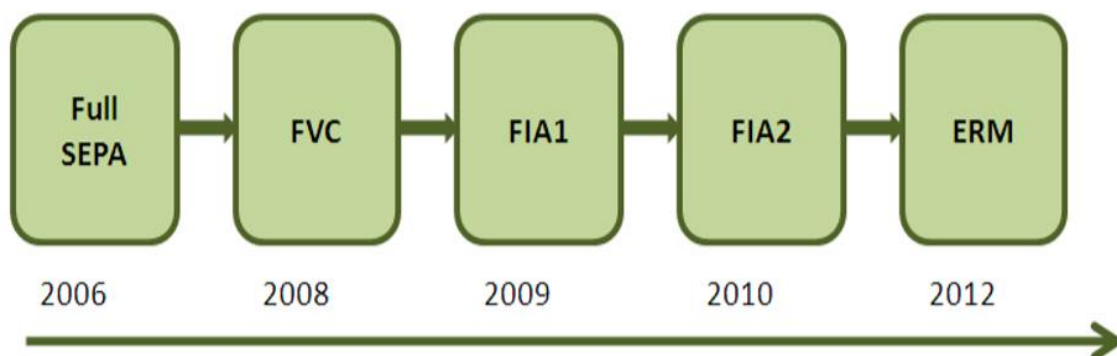
Liite 1. Real-Time Economy –ohjelma

Liite 2. Viron sähköinen kansallinen sähköisten palvelujen arkkitehtuuri

Liite 3. Sidosryhmät ja suunniteltu sekä muuttunut aikataulu

Liite 4. Tutkimuskysely

Liite 1. Real-Time Economy –ohjelma (Kotipelto 2011).

Full SEPA (Single European Payment area)

- SEPA maksut ja sähköinen laskutus

FVC (Full Value Chain)

- Talouden arvoketjun sanomien harmonisointi

FIA 1 (Fully Integrated Accounting 1)

1.1.2009-30.6.2010

-Kirjanpitoon perustuvan raportointikoodiston kehittäminen

-Raportointilautakunnan perustaminen

- Sähköinen tiliöinti

- Automaattisen kirjanpidon mallintaminen

- ISO20022, verkkolasku standardi

FIA 2 (Fully Integrated Accounting 2)

1.8.2010-30.12.2011

1. Raportointikoodiston pilotointi ja käyttöönoton edistäminen

2. FIP-palkkakoodisto

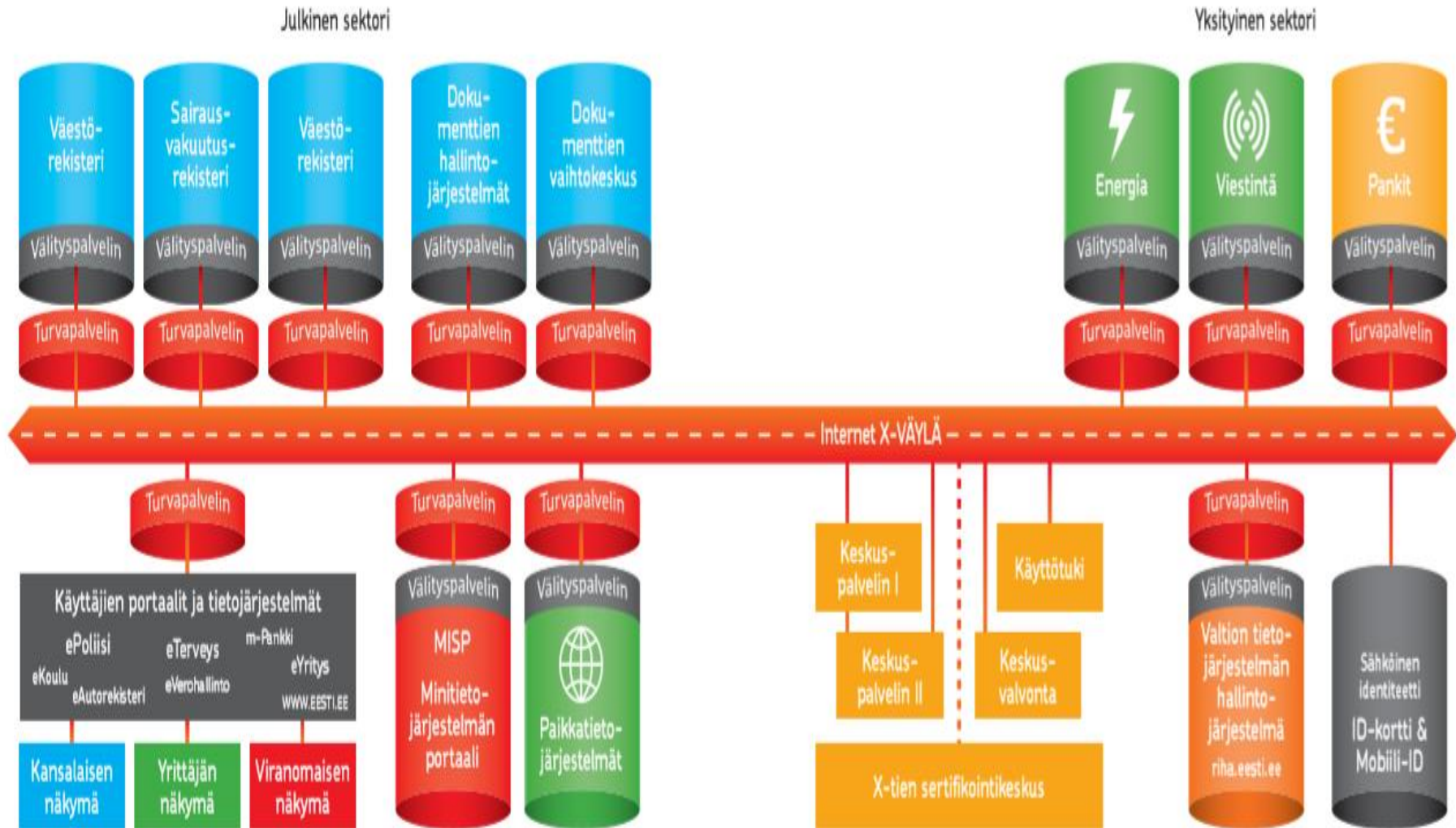
3. Automaattisen kirjanpidon ratkaisujen kehittäminen

ERM (Enterprise Risk Mitigation) + Sustainability Reporting

4/29/2011

Real-Time Economy
Community

Liite 2. Viron sähköinen kansallinen sähköisten palvelujen arkkitehtuuri (ICT2015, 28-29).

Liite 3. Sidosryhmät ja suunniteltu sekä muuttunut aikataulu (Talpa [2.5.2019]; Tulorekisteri 2019a).

Tulorekisterin sidosryhmät

Tulorekisteri (Katre)

Liite 4. Tutkimuskysely**Kysely tilitoimistoille Tulorekisterin ensimmäisistä kuukaudesta**

- Mitä palkanlaskentaohjelmia tilitoimistossa on käytössä? Luettele ohjelmat.
- Arvioi paljonko tilitoimistossa kului aikaa Tulorekisteriin valmistautumiseen vuonna 2018. Anna vastaus kokonaisina käytettyinä henkilötyöpäivinä.
- Arvioi paljonko tilitoimistossa on kulunut aikaa Tulorekisterin käyttöönoton työhön, virheisiin ja niiden selvittelyyn tänä vuonna (2019). Anna vastaus kokonaisina käytettyinä henkilötyöpäivinä.
- Anna arvio Tulorekisterijärjestelmän toiminnalle (ei palkkaohjelman toiminnalle). Jätä huomiotta arviossasi mm. palkkaennakoiden ja matkalaskujen tiukat ilmoitusaikataulut, koska ne tulevat lainsäädännöstä. Eli arvioi, "miten softa toimii".
 - 1 huonosti
 - 2
 - 3
 - 4 hyvin
 - En osaa sanoa
- Anna arvio yleisimmin käyttämänne tai yhden palkkaohjelman toiminnalle Tulorekisteri-ilmoittamisessa
 - 1 huonosti
 - 2
 - 3
 - 4 hyvin
 - En osaa sanoa
- Halutessasi voit kertoa mitä palkanlaskentaohjelmaa arvioit
- Halutessasi voit antaa vapaata palautetta Tulorekisterijärjestelmän käyttöönottoon liittyen.

Tiedon saanti

- Mistä saitte tietoa Tulorekisteriin valmistautumisesta ja käyttöönotosta?

Ohjelmistotaloilta, mm. koulutus

1 en lainkaan

2

3

4 erittäin hyvin

En osaa sanoa

Verottajalta, mm. vero.fi Tulorekisteri-sivustolta

1 en lainkaan

2

3

4 erittäin hyvin

En osaa sanoa

Taloushallintoliitolta, mm. TAL- uutiskirjeistä ja koulutuksesta

1 en lainkaan

2

3

4 erittäin hyvin

En osaa sanoa

Tilisanomat- ja Tilitoimistossa-lehdistä

1 en lainkaan

2

3

4 erittäin hyvin

En osaa sanoa

Muulta

1 en lainkaan

2

3

4 erittäin hyvin

En osaa sanoa

- Jos saitte tietoa muualta, mistä:
- Halutessasi voit antaa palautetta saadusta ja tarjolla olleesta tiedosta ja tiedotuksesta:

Palkanlaskentapalvelu ja asiakkaat

- Onko Tulorekisterin käyttöönotto
Pääsääntöisesti nopeuttanut palkanlaskentapalvelua

Keskimäärin palvelun tuotantoon käytetty aika on pysynyt samana

Pääsääntöisesti hidastanut palkanlaskentapalvelua

En osaa sanoa
- Ovatko asiakasveloitukset pääsääntöisesti Tulorekisterin käyttöönoton myötä
Kasvaneet

Veloitukset ovat pysyneet ennallaan

Alentuneet

En osaa sanoa

- Miten asiakkaat ovat reagoineet Tulorekisterin tuomiin muutoksiin?

Pääosin asiakkaat ovat reagoineet

1 erittäin negatiivisesti

2

3

4

5 erittäin positiivisesti

En osaa sanoa

- Halutessasi voit antaa palautetta siitä, miten Tulorekisteri on vaikuttanut palveluun ja asiakkaisiin
- Sana on vapaa! Mitä palautetta haluat antaa Taloushallintoliitolle Tulorekisteristä?

Taustatiedot

- Roolini yrityksessä, valitse sopivin
Omistaja/johtaja
Esimies/Tiiminvetäjä
Palkanlaskija/Kirjanpitäjä
Jokin muu, mikä _____
- Oletko itse ilmoittanut tietoja tulorekisteriin?
Kyllä
Ei
- Tilitoimisto on auktorisoitu Taloushallintoliiton jäsen
Kyllä
Ei

En osaa sanoa

- Tilitoimiston henkilömäärä

1-2

3-5

6-10

11-15

16-20

21-30

31-50

51 tai enemmän

- Tilitoimistossa pääsääntöisesti

palkanlaskijat laskevat palkat ja tuottavat muut palkanlaskentapalvelut
asiakkaille

kirjanpitäjät laskevat myös asiakkaiden palkat

Jokin muu, mikä _____

Kiitos vastauksistasi!